

Bør dommere i de alminnelige domstolene ha sidegjøremål?

Kandidatnummer: 539

Leveringsfrist: 25. april 2013

Antall ord: 17992 ord

Innholdsfortegnelse

<u>1</u>	<u>INNLEDNING</u>	<u>1</u>
1.1	Avhandlingens hovedtema	1
1.2	Avhandlingens aktualitet	1
1.3	Presisering av problemstillinger	3
1.4	Videre avgrensninger	4
1.5	Arbeidsmetode	4
	<u>DEN GENERELLE DEL</u>	<u>7</u>
<u>2</u>	<u>OVERORDNEDE PRINSIPPER OG HENSYN VED SIDEJØREMÅL</u>	<u>8</u>
2.1	Hensynet til tillit	8
2.1.1	Betydningen av tillit til den dømmende virksomhet	8
2.1.2	Dommeres tillit ved innehavelse av sidegjøremål	10
2.2	Hensynet til uavhengighet	12
2.2.1	Dommeres uavhengige stilling	13
2.2.2	Uavhengighet og upartiskhet ved sidegjøremål hos dommere	15
2.3	Dommeres plikt til å være samfunnsorientert	17
2.3.1	Dommeres borgerlige rettigheter	19
2.3.2	Rekrutteringshensynet	20
<u>3</u>	<u>REGELVERKET FOR SIDEJØREMÅL</u>	<u>21</u>
3.1	Lovens bestemmelser om dommeres sidegjøremål	21
3.2	Definisjon på sidegjøremål	22
3.3	Sidegjøremål hvor det oppstilles søknadsplikt	24
3.3.1	Sidegjøremål som er unntatt fra søknadsplikt	26
3.4	Registrering av sidegjøremål	27
3.4.1	Sidegjøremål som er unntatt fra registrering	28

3.5	Forskrift om dommeres sidegjøremål	29
3.6	Retningslinjer vedtatt av Domstoladministrasjonens styre	30
4	<u>ANDRE LANDS REGELVERK OM DOMMERES SIDEVGJØREMÅL</u>	31
4.1	Internasjonale bestemmelser	31
4.2	Sverige	32
4.3	Danmark	34
4.4	Island	35
4.5	Italia	36
4.6	USA	37
	<u>DEN SPESIELLE DEL</u>	39
5	<u>HOVEDTYPER SIDEVGJØREMÅL</u>	40
5.1	Sidegjøremål som kan medføre inhabilitet	40
5.2	Sidegjøremål som kan hemme eller sinke dommerarbeidet	43
5.2.1	Forholdet mellom sidegjøremål og dagens saksbehandlingstid	45
5.3	Kollegiale forvaltningsorgan	47
5.4	Næringsvirksomhet	49
5.5	Granskingskommisjoner	52
5.6	Private tvisteløsningsnemder	54
5.7	Medlem i voldgiftsrett	55
5.8	Oppdrag knyttet til læreinstitusjoner	56
6	<u>SIDEVGJØREMÅLENEs KOMPLEKSITET OG OMFANG</u>	58
6.1	Særlig om næringsvirksomhet	58
6.1.1	Privat næringsvirksomhet	59
6.1.2	Offentlig næringsvirksomhet	63
6.2	Store organisasjoner	66
6.3	Særlig om granskingskommisjoner	69
6.3.1	Privatoppnevnte granskingskommisjoner	70
6.3.2	Offentligoppnevnte granskingskommisjoner	72

<u>7</u>	<u>AVSLUTNING</u>	<u>73</u>
7.1	Sammendrag og konklusjon	73
<u>8</u>	<u>LITTERATURLISTE</u>	<u>76</u>
8.1	Lov- og regelverk	76
8.2	Forarbeider	77
8.3	Domsregister	77
8.4	Reglement, vedtak og lignende	77
8.5	Litteratur	78
8.6	Hjemmesider	79
8.7	Personlige meddelelser	80

1 Innledning

1.1 Avhandlingens hovedtema

Temaet for oppgaven er adgangen og begrensningene dommere i de alminnelige domstolene i Norge har til å inneha sidegjøremål ved siden av dommerrollen. Emnet befinner seg hovedsakelig innenfor arbeidsrettens område, med innslag av alminnelig og spesiell forvaltningsrett.

1.2 Avhandlingens aktualitet

Dommere i de alminnelige domstolene hadde høsten 2012 totalt 896 sidegjøremål,¹ fordelt på 702 dommere.²³ I dag har over halvparten av dommerne i alle instanser sidegjøremål ved siden av dommerrollen. Hver dommer har i gjennomsnitt 1,3 verv, noe som er en liten nedgang fra de senere år.

Rettstilstanden med hensyn til dommeres sidegjøremål har vært nokså fast i en årrekke, mens debatten vedrørende dommeres adgang til å ha sidegjøremål i en viss utstrekning har vært gjenstand for diskusjon helt siden forrige århundre. Et omstridt spørsmål i den forbindelse har vært dommeres deltakelse i undersøkelseskommisjoner og lignende.⁴

Spørsmål knyttet til sidegjøremål blant dommere har i stor grad pågått i juridiske miljøer de siste tretti år, hvor både Dommerforeningen, Advokatforeningen og Justis- og beredskapsdepartementet⁵ har engasjert seg.⁶

¹ Tall innhentet 10. november 2012 fra sidegjøremålsregisteret

² Eksklusive ekstraordinære og konstituerte dommere

³ Tall innhentet 17. desember 2012 fra sidegjøremålsregisteret

⁴ NOU 1999:19 pkt. 9.2.7

⁵ Fra 1818 til 2012 kalt Justis- og politidepartementet

⁶ Utredningen pkt. 9.2.7

I tilknytning til debatten rettet Advokatforeningen i 1976 en anmodning til Justisdepartementet om å se nærmere på spørsmålet om dommeres deltakelse i forvaltningsorganer, som Priserådet, Røykskaderådet og kontrollutvalg for fengsler og sykehus.⁷ Bakgrunnen for anmodningen var at Advokatforeningen fant det betenkelig dersom dommere ble for sterkt engasjert i administrative gjøremål. Videre drøftet Domstolsutvalget i NOU 1980:12 – *Distriktsrettene - herreds- og byrettene i framtiden*, hvilke fordeler og ulemper domstolene hadde som følge av at dommerne engasjerte seg i virksomhet utenfor dommerstillingen.

Ikke bare i de juridiske kretser har spørsmål knyttet til dommeres sidegjøremål vekket stor interesse, også media har engasjert seg i særlig stor grad. Dagens Næringsliv har vist særskilt engasjement spesielt årene etter lovreguleringen trådte i kraft, og trykket hele 16 større artikler knyttet til problematikken vedrørende dommeres sidegjøremål i perioden 2010-2011.

Spørsmålet om sidegjøremålenes rettstilstand ble for første gang fullstendig behandlet i NOU 1999:19 – *Domstolene i samfunnet*, heretter Utredningen, og i Ot. Prp. nr. 44 (2000-2001) *Om lov om endringer i domstoloven m. m.*, heretter Innstillingen. Forarbeidene danner grunnlaget for det meste av någjeldende regelverk, som i hovedsak fremgår av domstoloven kapittel 6A om dommeres sidegjøremål mv,⁸ og forskrift om dommeres sidegjøremål.

I henhold til den debatt sidegjøremålsproblematikken har vært gjenstand for i årene i etterkant av lovtilføyelsen, er det naturlig å ta stilling til om rettstilstanden i henhold til sidegjøremål de lege lata er forenelig med dagens samfunn og forventninger.

⁷ Utredningen pkt. 9.2.7

⁸ Tilføyd ved lov om endringer i domstoloven m. m

1.3 Presisering av problemstillinger

Hovedproblemstillingen for oppgaven er i hvor stor grad sidegjøremål hos dommere kan svekke de grunnleggende oppgaver og hensyn dommerrollen representerer, og om sidegjøremål i sin helhet bør tillates.

For å besvare denne problemstillingen har jeg funnet det hensiktsmessig å dele oppgaven i en generell, og en spesiell del. Som et naturlig ledd i behandlingen av hovedproblemstillingen, vil det i den generelle delen av oppgaven redegjøres for hva som faller innenfor og utenfor definisjonen sidegjøremål. Innholdet av de overordnende prinsipper og hensyn ved innehavelse av sidegjøremål vil således bli redegjort for. En slik redegjørelse omfatter en gjennomgang av de overordnende og styrende hensyn som enhver dommer i størst mulig grad bør søke å ivareta ved sin utøvelse av dommermyndighet.

Videre følger en oversikt over regelverket for sidegjøremål i Norge, samt en redegjørelse av regelverk tilknyttet sidegjøremål i andre land. En redegjørelse som nevnt vil være hensiktsmessig ved at en får en helhetlig fremstilling av regelverk og hensyn, samt innsikt og forståelse for dommernes retts- og verdigrunnlag.

I den spesielle delen gjennomgås først hovedtypene sidegjøremål, før det deretter gis en innføring i ulike utfordringer enkelte av sidegjøremålene kan representere. Det vil også bli gjort rede for hvorvidt sidegjøremål kan hemme dommerarbeidet i dag. Statistikk over registrerte gjøremål de senere år vil det også vises til. Særlig vil det bli drøftet om dagens praksis for sidegjøremål ved næringsvirksomhet, store organisasjoner og ved granskingskommisjoner er velfungerende.

Avhandlingen avsluttes med oppsummering og konklusjon.

1.4 Videre avgrensninger

Oppgaven vil redegjøre for adgangen og begrensningene norske dommere i de alminnelige domstolene har til å inneha sidegjøremål. Videre vil betenkeligheter enkelte typer sidegjøremål kan representere bli behandlet, samt hvorvidt sidegjøremålsordningen de lege lata er tilstrekkelig formålstjenlig.

Regelverket for dommeres sidegjøremål gjelder for fagdommere i alle de alminnelige domstolene, samt for særdomstoler slik som jordskifteoverrettene og jordskifterettene. Dommere i sistnevnte domstoler kan imidlertid oppleve utfordringer knyttet til gjøremål i egenskap av å være særdomstoler, som dommere i de alminnelige domstolene ikke vil bli gjenstand for. Da en redegjørelse av sidegjøremål hos dommere i alle domstoler ville blitt for omfattende, vil kun gjøremål hos dommere i de alminnelige domstolene bli behandlet.

Høyesterett, lagmannsrettene og tingrettene er de alminnelige domstolene, jf. domstolloven § 1 første ledd. Forliksrådene omfattes også av bestemmelsen, jf. annet ledd, men omfattes imidlertid ikke av reglene om sidegjøremål. I besvarelsen er det følgelig sidegjøremål hos dommerne i Høyesterett, og fagdommerne i lagmannsrettene og tingrettene som vil bli omhandlet. Gjøremål blant lekdommere reguleres heller ikke av bestemmelsene, og vil således ikke bli belyst i avhandlingen.

1.5 Arbeidsmetode

Oppgaven omhandler et omdiskutert arbeidsrettslig tema, hvor folkerettslige og øvrige internasjonale rettskilder i liten grad er relevante. Av den grunn vil oppgaven ta utgangspunkt i tradisjonell juridisk metode, bygget på Eckhoffs rettskildelære.⁹ Det vil imidlertid innledningsvis i den generelle delen av oppgaven bli sett hen til utenlandsk rett, for å belyse retts-

⁹ Eckhoff (2001)

tilstanden i de ulike landene, og for å påpeke likheter og ulikheter sammenlignet med norsk rett.

De tradisjonelle rettskildefaktorene som er benyttet i avhandlingen er av forholdsvis ny dato, og vil i utgangspunktet ha stor rettskildemessig vekt. Domstoloven kapittel 6A om dommeres sidegjøremål mv, er en aktuell og mye benyttet rettskilde i besvarelsen. Forskriften om dommeres sidegjøremål gjør seg også gjeldende, og gir utfyllende reguleringer om lovbestemmelsene. Videre har forarbeidene vært en svært relevant rettskilde, hvor ulike sider av sidegjøremålsproblematikken i stor grad har blitt drøftet.

Hvor det har vært aktuelt har jeg benyttet retningslinjer for godkjenning av sidegjøremål, utarbeidet av Domstoladministrasjonens styre. Retningslinjene er ikke forvaltningspraksis i seg selv, men danner utgangspunktet for at praksis kan dannes. Retningslinjene vil således ha en viss rettskildemessig vekt. Retningslinjene vil imidlertid være svært verdifull i form av å være veiledende både for dommere, Domstoladministrasjonen, og andre som ønsker å ta stilling til hva som bør vektlegges ved spørsmål om godkjenning.

Det har vært overraskende lite rettspraksis å forholde seg til hvor dommeres sidegjøremål har vært tema. Så vidt undertegnende kan bekjenne eksisterer det kun en avgjørelse¹⁰ hvor en dommer har blitt kjent inhabil på grunnlag av tilknytning til sidegjøremål, etter bestemmelsene om sidegjøremål trådte i kraft. Inntil det foreligger nyere avgjørelser som kan nyansere rettstilstanden, må avgjørelsen kunne anses for å ha stor rettskildemessig vekt.

Videre har jeg dratt nytte av vurderinger og vedtak fattet av Domstoladministrasjonen i forbindelse med godkjenning og avslag på sidegjøremål. Vedtakene anses som forvaltningspraksis, og vil ha relativt stor rettskildemessig vekt da administrasjonen i løpet av de siste år har tilegnet seg en fast og bred kompetanse innenfor vedtakenes område.

¹⁰ HR-2012-203-A

Det er sparsommelig med litteratur som omhandler dommeres sidegjøremål. Forhåpentligvis kan de flertallige artikler innenfor oppgavens tema kompensere for manglende litteratur. Artikkene som blir benyttet i besvarelsen har hovedsakelig blitt publisert i den riksdekkende avisen, Dagens Næringsliv. Artikkene har ikke noen rettskildemessig vekt, men vil bidra til å belyse ulike problematiske sider sidegjøremål kan representere.

DEN GENERALE DEL

2 Overordnede prinsipper og hensyn ved sidegjøremål

Hvorvidt dommere i de alminnelige domstolene bør ha sidegjøremål vil bli drøftet i oppgavens spesielle del. Som opptakt til denne drøftelsen, følger en redegjørelse av generelle hensyn og prinsipper som gjør seg gjeldende i forbindelse med at dommere innehar sidegjøremål. Flere hensyn taler positivt for at dommere har gjøremål, mens det på den annen side er mange som taler i negativ retning. I de påfølgende avsnitt vil ulike hensyn som gjør seg gjeldende bli belyst.

En redegjørelse av de momenter som kan tale i mot at dommere har sidegjøremål vil først bli behandlet, deretter følger en gjennomgang av hva som kan tale for innehavelse av sidegjøremål.

2.1 Hensynet til tillit

”I et demokratisk samfunn hvor makt skal fordeles mellom flere myndigheter vil det være av stor betydning at domstolene nyter alminnelig tillit basert på uavhengighet, saklighet og integritet.”¹¹ Dersom dommere skal kunne fremstå som samfunnets legitime konfliktlødere, vil det være helt avgjørende at de har befolkningens tillit.

2.1.1 Betydningen av tillit til den dømmende virksomhet

Autoritet hos domstolene er nødvendig for at de skal kunne utføre sine tillagte oppgaver på en tilfredsstillende måte. Så vel som brukere av domstolene, er det like viktig at aktører på den offentlige arena også har full respekt for domstolene.

¹¹ Innst. S. nr. 118 (1982-1983)

Samfunnsinstitusjonene i dagens samfunn, herunder domstolene, er i større grad enn tidligere henvist til å søke autoritet og legitimitet gjennom respekt og aksept av virksomheten hos befolkningen. Dersom denne grunnleggende respekt foreligger har virksomheten oppnådd tillit, som videre danner grunnlag for at institusjonen kan utføre sine funksjoner på styrket måte.

I en studie¹² om domstolene fra 1992 ble det konkludert med at det hersket en generell skepsis til hvordan domstolene ivaretok ulike aspekter ved rettsikkerheten. Befolkningens tiltro til domstolene har imidlertid i etterkant blitt utredet gjennom flere år ved hjelp av undersøkelser¹³ utført på oppdrag fra Domstoladministrasjonen. Resultatene viser at tilliten til domstolene de siste årene har økt jevnlig, og undersøkelsen¹⁴ som ble fremlagt for 2012 viste at hele 85 % av befolkningen hadde svært eller ganske stor tillit til domstolene. Aldri før har tilliten til den dømmende virksomhet vært høyere.

Årsakene til den økende tilliten kan være mange. Dersom en ser tillitshensynet fra en organisatorisk synsvinkel kan blant annet organiseringen av Domstoladministrasjonen, innføringen av disiplinærordning for dommere, samt reguleringen av dommeres sidegjøremål være elementer som kan ha påvirket tilliten befolkningen har til dommere.¹⁵

Videre vil den enkelte dommers ledelse av saksforberedelse og hovedforhandling kunne være avgjørende faktorer for hvilken tillit dommere får. Det vil også kunne være av betydning hvordan avhør av vitner og parter gjennomføres eller ledes, hvordan dommeren markerer kombinasjonen av upartiskhet og engasjement i saken og hvordan dommen eller kjennelsen utformes.¹⁶ Dommeres henvendelser og uttalelser til media, og gjennom andre

¹² Utredningen pkt. 5.6

¹³ Arnstad (2010) s. 6

¹⁴ Domstol.no (2013)

¹⁵ Utredningen pkt. 5.6

¹⁶ Utredningen pkt. 5.6

sosiale medier, vil også kunne ha betydning for befolkningens tillit. Ikke minst vil dommeres åpenhet rundt innehavelse av sidegjøremål kunne påvirke tilliten til dommeren og domstolene.

2.1.2 Dommeres tillit ved innehavelse av sidegjøremål

Tillit til domstolene er en nødvendig forutsetning for at domstolene skal kunne utføre sin funksjon i samfunnet. Som hovedregel kommer ikke hensynet til tillit i konflikt med dommeres innehavelse av sidegjøremål. Likevel representerer enkelte typer gjøremål betenkeligheter som kan rokke ved dommerens grunnleggende tillit.

Innehavelse av slike sidegjøremål kan gi et generelt inntrykk av at de dommere det gjelder, representerer spesielle interesser eller holdninger i tråd med sidegjøremålet.¹⁷ Slike oppfatninger kan også foreligge selv om dommerne ikke anses inhabile etter domstolloven kapittel 6 om habilitet. Det vil være uheldig dersom befolkningens tillit til en habil dommer blir svekket på grunnlag av sidegjøremål dommeren innehar utenfor den dømmende virksomhet. Tillitshensynet vil følgelig kunne tilsi at dommere bør være varsomme med, eller avstå helt fra å inneha enkelte typer sidegjøremål.

Lovverket om dommeres sidegjøremål ivaretar hensynet til dommeres tillit i liten grad. I høringsnotat¹⁸ fra 2007 foreslo følgelig Domstoladministrasjonen at hensynet til dommeres og domstolenes tillit og uavhengighet skulle tas inn som en egen hjemmel i dl. § 121 c første ledd. Bakgrunnen for forslaget var at administrasjonen mente det forelå et behov for å fremheve hensynet til dommeres og domstolenes uavhengighet og tillit i samfunnet sterkere i lovteksten. Lovtilføyelsen fikk ikke gjennomslag, og det finnes ingen hjemmel for å gi avslag på verv grunnet hensynet til uavhengighet og tillit i dagens regelverk.

¹⁷ Utredningen pkt. 9.7.1.2

¹⁸ Høringsnotat fra Domstoladministrasjonen (2007)

Manglende lovregulering av tillitshensynet fremhever viktigheten av at dommere bør være varsomme med innehavelse av gjøremål som kan representere betenkeligheter. Etiske prinsipper om god dommerskikk vil i den forbindelse kunne være retningsgivende for dommeres adferd og opptreden generelt, og kanskje særskilt ved valg av sidegjøremål og ytringer i media. Selv om dommere har både ytringsfrihet og handlefrihet bør prinsippene anvendes i størst mulig grad, da de vil kunne være av stor betydning for tilliten til dommerne.

Tillitshensynet gjør seg særskilt gjeldende i forbindelse med sentrale gjøremål i privat næringsvirksomhet. Verv som styreledere i privat næringsvirksomhet har ofte vist seg å være gjøremål som kommer i konflikt med dommeres tillit, og som dommere bør være varsomme med å inneha, og enkelte ganger bør avstå helt fra.

På tilsvarende måte som verv i privat næringsvirksomhet kan også innehavelse av fremtredende politiske verv gi uheldige signaler, enten det er innenfor en partiorganisasjon eller som folkevalgt. Et alminnelig medlemskap i et parti vil derimot ikke kunne anses for å være problematisk i forhold til legitimiteten.¹⁹ Dommeres innehavelse av større politiske verv vil kunne skape forventninger om at dommerens politiske standpunkt også gjenspeiles i utøvelsen av dømmende virksomhet. Slike forventninger og assosiasjoner kan svekke tilliten både til dommeren og dommerstanden som sådan.

I 2010 hadde Dagens Næringsliv flere artikler hvor fokus var på dommere som hadde sidegjøremål i privat næringsvirksomhet, som kunne svekke hensynet til tillit og uavhengighet. I en av artiklene²⁰ fremgikk det at en part i en konkret sak mente dommeren var inhabil, grunnet tilknytningen til et sidegjøremål. Spørsmålet om dommeren var inhabil etter habilitetsreglene i domstolloven ble imidlertid ikke tatt opp av parten. I forbindelse med saken uttalte jusprofessor Ørnulf Rasmussen ved Universitet i Bergen at det virket som en selv-

¹⁹ Utredningen pkt. 9.7.1.2.

²⁰ Laugen (2010)

følge at dommeren skulle erklært seg inhabil, og at det ikke burde være nødvendig at parten tok opp habilitetsspørsmålet.²¹ Når hensynet til tillit og uavhengighet får slikt mediefokus som i denne saken er det ikke nødvendigvis bare partens tillit til dommeren som svekkes, befolkningens tillit kan også bli skadelidende.

Bakgrunnen for sakens publisitet var hovedsakelig at det var uenighet mellom Domstoladministrasjonen og dommeren om hvorvidt sistnevnte lovmessig kunne inneha vervet. Dommeren var uenig i Domstoladministrasjonens praktisering av regelverket av sidegjøremål, og i kjølvannet av saken uttalte dommeren seg i media på en måte som kunne stille administrasjonen i dårlig lys. Ved at dommeren hadde et sidegjøremål som var problematisk i henhold til tillitshensynet, og i tillegg uttalte seg på slik måte, kunne tilliten til dommeren selv, og domstolene på generelt grunnlag bli svekket.

Selv om enkelte sidegjøremål kan svekke tilliten til dommere, er det også viktig og ha for øye at legitimiteten også kan styrkes ved at dommeres innsikt, erfaringer og autoritet utnyttes på ulike områder av samfunnsmessig betydning.

2.2 Hensynet til uavhengighet

Både i norsk og internasjonal rett er det anerkjent at uavhengige domstoler er nødvendig for å sikre borgernes rettsikkerhet. Uavhengighetsprinsippet kommer indirekte til uttrykk gjennom Grunnlovens kapitteloverskrifter, om utøvende, lovgivende og dømmende makt. Prinsippet gjør seg også gjeldende gjennom Grunnloven §§ 22, 80 og 90. Prinsippet blir ivarettatt gjennom bestemmelsene ved at Høyesterett dømmer i siste instans, at Høyesteretts dommer ikke kan påankes eller underkastes revisjon, og ved at dommere ikke kan avskjediges eller forflyttes uten forutgående dom eller rettergang.

²¹ Laugen (2010)

Internasjonale domstoler har de siste tiårene fått stadig større betydning, særlig i forhold til internasjonale konvensjoner om menneskerettigheter. I internasjonal sammenheng kommer prinsippet følgelig til uttrykk blant annet i Den europeiske menneskerettskonvensjon. I konvensjonens artikkel 6 nr. 1 1. punktum er det fastsatt at alle har rett på å få avgjort sine søksmål ved en "independent and impartial tribunal". I tillegg finnes også FN-erklæringen om "Basic Principles on the Independence of the Judiciary" fra 1985, samt flere andre konvensjonsbestemmelser, rekommandasjoner og lignende.

Det kan også nevnes at ved opprettelsen av Domstoladministrasjonen, Innstillingsrådet for dommere og Tilsynsutvalget for dommere i 2002,²² ble det en større tydeliggjøring av skillet mellom lovgivende og dømmende makt.

2.2.1 Dommeres uavhengige stilling

Uavhengighetsprinsippet forutsetter frie og uavhengige domstoler. Hva denne uavhengigheten består av, og hva dommerne er uavhengige fra fremgår nedenfor.

Uavhengighet i domstolene gjelder på to ulike plan. Domstolene er for det første uavhengige i sin dømmende virksomhet. I dette ligger at domstolene står helt fritt ved bedømmelsen av rettslige avgjørelser, og utøvelsen av dommergjerningen. Domstolleder og øvrige dommere kan følgelig ikke instruere dommerne ved dømmende funksjon, eller sette føringer for hvilket utfall saker skal få. En domstolleder kan bare komme med råd og veiledninger, så lenge de ikke får preg av å være instruksjoner i enkeltsaker.²³ Dommerne er imidlertid ikke uavhengige i henhold til domstollederen ved generelle avgjørelser som ikke knytter seg til enkelte rettssaker, saker av forvaltningsmessig karakter og administrative avgjørelser.²⁴

²² Tilføyd ved lov om endringer i domstoloven m. m

²³ LOK-rapporten s. 36

²⁴ LOK-rapporten s. 35

Domstolleders myndighet til å godkjenne sidegjøremål vil være eksempel på en administrativ avgjørelse, hvor domstollederen har kompetanse i egenskap av å være leder.

Videre vil uavhengigheten omhandle frihet fra eller vern mot påvirkning fra de øvrige statsmaktene. Påvirkningen kan være direkte, slik som en instruks om å komme frem til et spesifikt resultat i en sak. Den kan imidlertid også omhandle indirekte påvirkning, slik som kan være tilfelle hvor dommeren ubevisst lar sine politiske holdninger få betydning under avgjørelsen av saker.²⁵

Dommerne og domstolene skal også være uavhengige i forhold til den alminnelige rettsbevissthet. Det er rettsreglene som skal benyttes, og grunnleggende verdisyn blant folk flest skal ikke påvirke dommeren i sin dømmende virksomhet. Uavhengighet fra folkemeningen gjelder imidlertid med enkelte modifikasjoner. For det første vil gjeldende rett kunne utvikles i takt med den alminnelige rettsbevissthet. Hvor loven setter opp rettslige standarder, vil slike bestemmelser kunne endre seg i takt med dynamiske samfunnsholdninger.

Videre gjelder domstolenes uavhengighet i forhold til den fjerde statsmakt, media. Uavhengighet gjelder også for den såkalte femte statsmakt, blogging, som ny teknologi, internett og interaktive telefoner de senere år har åpnet opp for.²⁶ Domstolene skal i den forbindelse ikke bli påvirket av meningsytringer fra enkeltpersoner og folketallet, som fremgår av media og blogging. Dommeren skal naturlig nok også være uavhengig fra partene i de ulike saker. Domstolloven kapittel 6 om dommeres habilitet søker således å ivareta uavhengighetshensynet.

²⁵ Evensen (2011) s. 31

²⁶ Bergesen jr. (2005)

2.2.2 Uavhengighet og upartiskhet ved sidegjøremål hos dommere

Dommere som opptrer uavhengige og upartiske er en svært viktig forutsetning for at den grunnleggende tillit til enkeltdommere og dommerstanden ivaretas.

Uavhengigheten gjelder som utgangspunkt i henhold til lovgivende og utøvende makt. Men en kan også tenke seg påvirkning fra annet hold enn de øvrige statsmaktene. Det kan være påvirkning fra store organisasjoner eller private foretak. Men også mindre foretak, og grupper av personer eller enkeltpersoner kan påvirke den enkelte dommers uavhengighet.²⁷

Mange dommere er i dag oppnevnt som medlemmer av en rekke statlige og kollegiale forvaltningsorganer av forskjellig karakter. Hovedsakelig er dommerne oppnevnt i organer som har en kontroll/tilsynsfunksjon og/eller funksjon som klageorgan. Det kan hevdes at funksjonen som medlem av et forvaltningsorgan kan skape bindinger til den utøvende makt som kan være uheldig.²⁸ Bindingene kan skapes ved at dommere som deltar i forvaltningsorganer ofte er underlagt ulike typer instruksjonsmyndighet, som de ikke er underlagt i sin dømmende virksomhet.

Videre vil det være problematisk at sidegjøremål med tilknytning til forvaltningsorgan vil føre til at dommeren med gjøremålet blir inhabil ved eventuell senere rettslig prøving av organets vedtak. De samme argumenter kan anføres når det gjelder sidegjøremål for privat næringsliv, organisasjonslivet for øvrig eller politiske verv.²⁹ En må imidlertid som utgangspunkt kunne stole på at den enkelte dommer har den nødvendige integritet til å vurdere og håndtere slike situasjoner på en tilfredsstillende måte.

²⁷ Utredningen pkt. 5.4.1

²⁸ Innstillingen pkt. 10.4.1

²⁹ Innstillingen pkt. 10.4.1

Selv om dommere kan være inhabile i forbindelse med senere rettslig prøving av ulike organers vedtak, medfører ikke dette nødvendigvis store praktiske problemer. Det har utviklet seg en praksis i de største domstolene som innebærer at dommere i mulige inhabilitetstilfeller ofte overtar saker for hverandre, før partene i det hele tatt blir kjent med hvem som dømmer i saken. Det vil følgelig være vanskelig å si eksakt hvor ofte dommere i utgangspunktet er inhabile, og hvilke årsaker som eventuelt begrunner inhabilitet.³⁰

Et sentralt element ved uavhengighetsprinsippet er at dommere skal være upartiske i sin virksomhet. Her kommer kravene til dommernes habilitet inn. Gjennom sidegjøremål kan det etableres tilknytninger som gjør at dommeren blir inhabil.³¹ I den forbindelse kan det vises til rettspraksis³² hvor tapende part i etterkant av domfellelsen, anførte at dommeren var inhabil grunnet tilknytningen til et sidegjøremål. Parten anket avgjørelsen etter ankefristen var utløpt, og fikk verken medhold i lagmannsretten eller Høyesterett.

Ankende part mente det var utvilsomt at dommeren var inhabil, og klagde følgelig saken inn for Den europeiske menneskerettsdomstolen i Strasbourg, for å få en endelig avgjørelse på inhabilitetsinnsigelsen.³³ Den europeiske menneskerettsdomstolen avsa imidlertid ikke dom i saken, da klagen ble ansett for å være ”inadmissible”. Begrepet tilsier at vilkårene for klagebehandling i domstolen ikke var oppfylte.³⁴

En annen side ved uavhengighetsproblematikken er at dommere ofte vil motta særlig godtgjøring for sidegjøremål, og en kan ikke se bort i fra at det til en viss grad kan skape økonomisk avhengighet. Det vises til flere oppslag i Dagens Næringsliv fra 2010 og 2011, hvor fokus var på store beløp dommere tjente på verv ved siden av dommerrollen i forbindelse

³⁰ Utredningen pkt. 9.7.1.3

³¹ Innstillingen pkt. 10.1

³² LF 2009-17047

³³ Laugen (2011)

³⁴ Den europeiske menneskerettsdomstolen (2013)

med privat næringsvirksomhet. En av dommerne artiklene viste til tjente ca. 100.000 kr i året på sitt verv.³⁵ En annen dommer hadde totalt tjent 450.000 kr,³⁶ mens en tredje dommer hadde tjent over en million på sine sidegjøremål.³⁷

Dersom dommere gjør seg avhengige av de ekstra inntekter innehavelse av sidegjøremål gir vil det være uforenelig med hensynet til en uavhengig dommer. Dersom dommere i tillegg tjener betydelige beløp på sidegjøremålene kan dette bidra til at tilliten til dommeren og domstolen svekkes ytterligere, ved at dommeren i tillegg kan mistenkes for å ha økonomiske motiver bak gjøremålene.

2.3 Dommeres plikt til å være samfunnsorientert

Dommere representerer en velkvalifisert gruppe jurister, med erfaringsbakgrunn fra ulike samfunnsområder. En god dommer bør i tillegg til å være en dyktig jurist, også inneha bred innsikt i ulike sider av samfunnslivet. Dommere som innehar ulike typer sidegjøremål, kan bidra til at det tilføres verdifull samfunnsinnsikt på områder som dommere ikke får gjennom dommerfunksjonen.

Den samfunnsinnsikt dommeren tilegner seg gjennom dommervirksomheten kan ofte være begrenset, og preget av den spesielle sammenheng innsikten er ervervet i.³⁸ Dommeres deltakelse i ulike typer av virksomhet utenfor dommerstillingen kan følgelig bidra til at dommere blir bedre forberedt på ulike tvister som eventuelt kan komme for domstolen. Samtidig som dommeres kunnskaper om ulike samfunnsmekanismer øker i takt med innehavelse av sidegjøremålet, kan gjøremålene også bidra til å gi dommeren en personlig tilfredsstillelse som kan ha sin egenverdi.

³⁵ Laugen (2010)

³⁶ Laugen (2010)

³⁷ Laugen (2010)

³⁸ Utredningen pkt. 9.7.1.6

Når det gjelder sidegjøremål som øker kompetansen, vil spesielt gjøremål innenfor statlige og kollegiale forvaltningsorganer gi samfunnsnyttig erfaring som kan være formålstjenlig for organet. Ved innehavelse av sidegjøremål i forvaltningsorgan vil dommere ofte være store bidragsytere grunnet sine kvalifikasjoner, blant annet med sin evne til uhildet og forsvarlig saksbehandling. Den naturlige autoritet som ligger i posisjonen som dommer vil i tillegg bidra positivt. Ved at forvaltningsorganet tilføres kompetanse og status vil organet kunne fungere etter sin hensikt.³⁹

Selv om dommere ikke har en lovpålagt plikt til å være samfunnsorientert, er det på flere samfunnsområder ønskelig med dommerkvalifikasjoner, nettopp grunnet deres allsidige samfunnskompetanse. Ønsket gjenspeiles både i lover og forskrifter. Ofte vil det fremgå av reguleringene at medlemmer og ledere av ulike komiteer og nemder enten bør ha dommererfaring, eller oppfylle kravene som stilles til dommere. Dommere vil ofte kunne være bedre skikket for ulike oppgaver i embetets medfør ved innehavelse av ulike sidegjøremål.⁴⁰ De siste tjue år har det vært en økning av yngre dommere, og for disse vil sidegjøremål kunne tilføre både dybde og bredde i samfunnsinnsikten som eldre dommerne har. Innehavelse av sidegjøremål vil følgelig kunne være verdifull erfaring spesielt for unge dommere.⁴¹

Sidegjøremål kan også ha en mer indirekte betydning for dommerarbeidet ved at borgere er i kontakt med dommere på annen måte enn gjennom retten. Dommere er autoritære og innehar mye makt i kraft av dommerollen, og det kan for enkelte være vanskelig å relatere og betro seg til dommeren. Kontakten som skapes mellom befolkningen og dommeren i kraft

³⁹ Innstillingen pkt. 10.4.1

⁴⁰ Innstillingen pkt. 10.4.1

⁴¹ Utredningen pkt. 9.7.1.6

av sidegjøremålet kan være med på å nyansere og utvide bildet av dommeren på en positiv måte, som videre bidrar til å fremme tilliten til dommerne og domstolene.

2.3.1 Dommeres borgerlige rettigheter

Et annet hensyn som kan tale for dommeres adgang til å påta seg sidegjøremål, er at dommere har de samme grunnleggende rettigheter som alle andre samfunnsborgere. Dommere har den samme ytringsfriheten som andre, og har følgelig rett til å organisere seg og slutte seg til organisasjoner. Dommere kan etter lovverket tillate seg å være politisk aktive i Norge, og de kan engasjere seg i partipolitisk virksomhet. Dommere har stemmerett, og er også valgbare til politiske organer.⁴²

På lik linje med rettsvernet rettighetene borgerne for øvrig står ovenfor, er det naturligvis viktig å verne om de rettigheter dommerne har. Dersom en fratar dommere enkelte av deres grunnleggende rettigheter, eller foretar begrensninger i disse, må det foreligge særlige grunner som rettferdiggjør slike handlinger. En slik spesiell grunn kan for eksempel være hensynet til domstolenes og dommernes uavhengighet.⁴³

Dommere innehar en helt spesiell posisjon i samfunnet i kraft av å være legitime konfliktlødere. Dommere er som tidligere nevnt, i stor grad avhengig av tillit fra samfunnet for å kunne fungere etter sin hensikt. Begrensninger i dommeres rettigheter vil kunne bidra til å fremme både hensynet til uavhengighet og tillit. Da hensynet til tillit må anses for å være særdeles viktig for et velfungerende domsapparat, bør også dette hensynet kunne være en slik særlig grunn som kan rettferdiggjøre for begrensninger i dommeres rettigheter. Innskrenkninger i dommeres grunnleggende rettigheter vil således bare kunne skje i lovsform, og i henhold til legalitetsprinsippet.

⁴² Utredningen pkt. 9.7.1.7

⁴³ Utredningen pkt. 9.7.1.7

2.3.2 Rekrutteringshensynet

Dommerstillinger vil for mange jurister oppleves som særdeles attraktive. Varierte, spennende og utfordrende oppgaver av ulik art vil være momenter som bidrar til at stillingene er anslående. Arbeidsinnholdet dommerstillinger kan tilby vil følgelig være av stor betydning for søkende kandidater. Behovet for samfunnsorienterte og godt kvalifiserte dommere tilsier at det er ønskelig med flest mulig søkere på stillingene, med ulik erfaringsbakgrunn.

Enkelte søkere vil inneha sidegjøremål fra tidligere stillinger, som de ønsker å fortsette med etter inntredelse av dommerstillingen. Det er imidlertid ikke alltid dette lar seg gjøre. Etter tilføyselsen av kapittel 6A om dommeres sidegjøremål mv. i domstolloven i 2002,⁴⁴ ble det innført en rekke bestemmelser som lovregulerte dommernes adgang til å ha sidegjøremål. En av begrensningene var at dommere måtte søke om godkjenning for å inneha enkelte typer verv. Det kan således stilles spørsmål til om begrensningene har fått konsekvenser for selve rekrutteringen til dommeryrket.

Advokater i privat næringsvirksomhet vil ofte ønske å beholde styreverv i selskaper som de har ervervet i forbindelse med advokatvirksomheten. Da verv i privat næringsvirksomhet er søknadspliktige, og praksisen for godkjenning er snever, vil disse momenter kunne påvirke søkermassen blant advokater i privat næringsvirksomhet. Rekrutteringen til dommerstillinger vil således kunne bli påvirket av dette.

Statistikk⁴⁵ kan imidlertid vise til at prosenten av søkere⁴⁶ på dommerstillinger fra privat advokatvirksomhet økte hele 7 prosentpoeng etter reglene inntrådte, og frem til 2011. Prosentandelen ble sammenlignet med søknadstall fra de tre siste årene før bestemmelsene trådte i kraft. En slik oppgang i søkermassen kan skyldes flere forhold. Faglige, ideelle og

⁴⁴ Lov om endringer i domstolloven m. m

⁴⁵ Statistikk fra Innstillingsrådet basert på dommeres årsmeldinger fra 2005-2011

⁴⁶ Prosenten er beregnet basert på søknadstall fra 2000-2011

økonomiske interesser blant advokatene kan være faktorer som har virket inn. Søknadstallene vil imidlertid avkrefte en nedgang av søkere til dommeryrket fra privat advokatvirksomhet grunnet innføringen av bestemmelsene om sidegjøremål.

3 Regelverket for sidegjøremål

Hovedtyngden av reglene om dommeres adgang og begrensninger til å påta seg gjøremål fremgår av domstolloven, kapittel 6A om dommeres sidegjøremål mv. Forskriften for dommeres sidegjøremål supplerer loven, og gir nærmere regler for dommeres og Domstoladministrasjonens plikter. I tillegg vises det til dommeres rettslige adgang til å inneha sidegjøremål i dommernes arbeidsavtale med Domstoladministrasjonen.

I forbindelse med praktiseringen av lovverket vedtok Domstoladministrasjonens styre retningslinjer for godkjenning av sidegjøremål i 2003. I tillegg har Høyesterett utarbeidet midlertidige regler om høyesterettsdommeres oppdrag og verv utenfor Høyesterett. Dommere er i utgangspunktet også bundet av den alminnelige ulovfestede lojalitetsplikt i arbeidsforhold, og vil være veiledende ved den rettslige vurderingen av dommernes adgang til å påta seg sidegjøremål.⁴⁷

3.1 Lovens bestemmelser om dommeres sidegjøremål

Bestemmelsene om dommeres sidegjøremål fremgår i hovedsak av domstolloven kapittel 6A (§§ 121a – 121k)⁴⁸ og forskrift om dommeres sidegjøremål. Kapitlet trådte i kraft 1. november 2002. Innholdet i bestemmelsene er basert på Domstolkommisjonens Utredning⁴⁹ om domstolene i samfunnet, og kommisjonens vurderinger og forslag i forbindelse med rettslig regulering av sidegjøremål.

⁴⁷ Innstillingen pkt. 10.2.1

⁴⁸ Lov om endringer i domstolloven m. m

⁴⁹ NOU 1999:19 og Ot. prp. nr. 44 (2000-2001)

Regelverket representerer en godkjenning- og registreringsordning. Bestemmelsenes formål er hovedsakelig å verne om de grunnleggende hensyn til uavhengighet, upartiskhet og tillit. Åpenhet rundt gjøremålene, samt en upåvirket saksbehandling er også hensyn som søkes ivaretatt gjennom lovverket.

Ikrafttreddelsen av et regelverk rundt dommeres sidegjøremål er positivt av flere årsaker. Regelverket kan bidra til en økt bevissthet rundt det faktum at sidegjøremål som dommere selv anser som uproblematisk, kan etablere tilknyttinger utad som kan svekke publikums tillit til dommere. Regelverket søker i tillegg å hindre at gjøremål påvirker innsatsen som dommer, eller influerer på saksbehandlingstiden.

I forbindelse med Utredningen fant Domstolutvalget det nødvendig med en registreringsordning for samtlige av sidegjøremålene, og fremmet forslag om dette. Forslaget ble tatt til følge, og nå skal som utgangspunkt alle dommeres sidegjøremål registreres. Registreringen skjer gjennom sidegjøremålsregisteret for dommere. Registerets hensikt er å sikre full åpenhet over gjøremålene, slik at ingen skal være i tvil om dommeres uavhengighet. Etablering av en mer oversiktlig og åpen rettssituasjon har følgelig blitt sikret gjennom bestemmelsene.

Grunnet blant annet kravene til habilitet, uheldige bindinger og arbeidsbelastning, fremmet Utredningen i tillegg forslag om en godkjenningsordning for sidegjøremål. Også dette forslaget ble vedtatt, og kravet medfører at alle dommere plikter å søke om godkjenning for å inneha enkelte typer gjøremål. Kravet om søknadsplikt bidrar til at grunnleggende hensyn slik som tillit og uavhengighet blir ivaretatt i større grad enn tidligere.

3.2 Definisjon på sidegjøremål

Lovens definisjon på sidegjøremål fremgår av domstolloven § 121 a. Sidegjøremål skal etter bestemmelsen forstås som medlemskap, verv eller andre engasjementer i eller for foretak, organisasjoner, foreninger eller organ for stat, fylkeskommune eller kommune.

For å få et mer oversiktlig bilde på omfanget av begrepet ”sidegjøremål” følger en redegjørelse for hva begrepet ”verv” omhandler. Med verv siktes det til mer formelle posisjoner i en institusjon eller organisasjon, som dommeren er oppnevnt eller valgt til. Dommeren vil fortrinnsvis enten være oppnevnt eller valgt som medlem av et organ, for eksempel styret i en privat bedrift. Medlemskap i folkevalgte organer anses også som verv, blant annet medlemskap i kommunestyre og fylkesting.⁵⁰

Ved tolkingen av begrepet ”sidegjøremål” legges en bred forståelse til grunn.⁵¹ Formuleringen vil omfatte medlemskap og verv i ideelle foreninger og organer. Slik foreninger kan blant annet være ulike typer idrettslag, men også organisasjoner. Organer i kollegiale forvaltningsorganer og statlige nemder omfattes også, slik som granskningskommisjoner og klage/ankenemnder.

Deltakelse i interesseorganisasjoner og i statlige nemder er også sidegjøremål. Videre vil formuleringen sidegjøremål omfatte medlemskap i politiske partier, verv i politiske partier og i folkevalgte organer, samt andre politiske verv på det lokale, regionale og nasjonale plan. Det samme gjelder deltakelse i privat og offentlig næringsvirksomhet.

Sidegjøremål kan også omfatte engasjementer i foretak. Dette kan være virksomhet i privat næringsliv som er organisert som enkeltmannsforetak. Det kan også være tale om selskaper i privat næring, eksempelvis en dommer som har gjøremål i aksjeselskap. Domstoladministrasjonen godkjenner imidlertid som hovedregel ikke verv i næringsvirksomhet, herunder særlig verv tilknyttet privat næringsliv.

⁵⁰ Utredningen pkt. 9.1.2

⁵¹ Utredningen pkt. 9.1.2

Dommeres engasjement i forbindelse med investeringer i ulike typer næringsvirksomhet er en type sidegjøremål som ikke er blant de ordinære. Investeringer er deltakelse i virksomhet utenom dommerstillingen, hvor interessen for investeringsobjektet ofte vil være av stor betydning for dommeren. Investeringer kan i likhet med verv representere en type interesse eller lojalitet knyttet til den virksomhet hvor det investeres, som kan være uheldig i relasjon til publikums tillit. Investeringer er imidlertid en aktivitet som ligger innenfor den enkelte dommers private sfære, hvor innhentelse av tillatelse ikke er nødvendig.

Ovenfor har ulike varianter av sidegjøremål blitt belyst, som grunnlag for å illustrere innholdet i begrepet. Oversikten er imidlertid langt fra fullstendig. Begrepet ”sidegjøremål” kan defineres, men det kan aldri gis en fullstendig uttømmende oversikt over alle gjøremål som kan falle inn under definisjonen. Oversikten kan følgelig bidra til å gi større innblikk i hva som kan forstås som sidegjøremål, samt eksempler på noen ulike varianter gjøremål som kan gjøres gjeldende i praksis.

3.3 Sidegjøremål hvor det oppstilles søknadsplikt

Det følger av domstolloven § 121 c at alle dommere plikter å søke om godkjenning for å inneha de typer sidegjøremål som er opplistet. Godkjenningsordningen gjelder følgelig både for dommere i de alminnelige domstolene, samt i jordskifteoverrettene og jordskifterettene. Kravet om godkjenning er begrunnet dels med krav til habilitet og arbeidsbelastning, og dels med at enkelte gjøremål skal undergis en særskilt vurdering.

Det er Domstoladministrasjonen som godkjenner sidegjøremålene, jf. domstolloven § 121 d første ledd første punktum. Av annet ledd fremgår det imidlertid at administrasjonen kan delegere til domstollederen å treffe vedtak i saker om godkjenning. Ved vedtak av 3. februar 2003 delegerte styret i Domstoladministrasjonen myndighet til å godkjenne sidegjøremål til den enkelte domstolleder, med unntak av næringsvirksomhet. Domstoladministrasjonen godkjenner således bare domstollederens gjøremål, samt gjøremål i næringsvirksomhet til øvrige dommere. For dommere i Høyesterett godkjennes sidegjøremål av justitiarius, jf. tredje ledd. Ved vedtak av 5. mars 2003 ble således høyesterettsjustitiarius delegert

kompetanse til å godkjenne næringsvirksomhet for Høyesteretts medlemmer. Kompetansen til å godkjenne alle sidegjøremål ble senere lovfestet i domstolloven § 121 d første ledd annet punktum.

Listen over søknadspliktige sidegjøremål som er opplistet i domstolloven § 121 c er uttømmende. Det kan imidlertid oppstå situasjoner hvor gjøremål som ikke fremgår av bestemmelsen likevel burde vært søknadspliktige. Dersom en kategori sidegjøremål ikke faller inn under de skjønnsmessige bestemmelsene, kan det følgelig ikke oppstilles søknadsplikt. Da det forelå behov for søknadsplikt for gjøremål i forbindelse med gransking, ble det i 2010 innført søknadsplikt for sidegjøremål tilknyttet granskning i domstolloven § 121 c første ledd nr. 5.⁵²

Søknadspliktige er alltid de gjøremål som kan medføre at dommeren mer en leilighetsvis kan bli inhabil, jf. domstolloven § 121 c første ledd nr. 1. Bestemmelsen har imidlertid enda ikke vært anvendt i praksis, så vidt undertegnede kan bekjenne. Søknadspliktige er også gjøremål som kan medføre at arbeidet i dommerstillingen hemmes eller sinkes, jf. første ledd nr. 2. Denne bestemmelsen har vært benyttet i praksis ved noen få anledninger.⁵³

Videre er gjøremål i kollegiale forvaltningsorganer hvor det er sannsynlig at avgjørelsen kan bli brakt inn for domstolene til overprøving søknadspliktige, jf. første ledd nr. 3. Det samme gjelder gjøremål i privat og offentlig næringsvirksomhet, jf. første ledd nr. 4. De sistnevnte sidegjøremål er også de som oftest er anvendt i praksis, og som har skapt størst offentlig debatt. Mer om de praktiske problemstillinger gjøremål i privat og offentlig næringsvirksomhet kan representere vil redegjøres for i oppgavens punkt 6.

⁵² Lov om endringer i domstolloven

⁵³ Karterud (2013)

Sidegjøremål i forbindelse med gransking er som nevnt ovenfor søknadspliktige, plikten fremgår av bestemmelsens første ledd nr. 5. Det har vært søkt om godkjenning for gjøremål tilknyttet gransking i liten grad siden lovtilføyelsen, men bestemmelsen har imidlertid blitt mye diskutert de siste år. Dersom dommere ønsker å delta i private tvisteløsningsnemder eller vil være medlem i voldgiftsrett må også disse gjøremål søkes godkjenning om, jf. domstolloven 121 c første ledd henholdsvis nr. 6 og 7.

Ved spørsmål om godkjenning av de ovennevnte sidegjøremål, vil retningslinjene utarbeidet av Domstoladministrasjonens styre være et praktisk hjelpemiddel i forbindelse med skjønnsutøvelsen.

3.3.1 Sidegjøremål som er unntatt fra søknadsplikt

Domstolloven § 121 c annet ledd oppstiller sidegjøremål som er unntatt fra godkjenning. Det er maktfordelingsprinsippet som begrunner en slik unntakelse av søknadsplikten for enkelte gjøremål.

Av domstolloven § 121 c annet ledd nr. 1 fremgår det at valg eller oppnevning som foretas av Stortinget eller av Kongen i statsråd er unntatt fra godkjenning. Videre fremgår det av bestemmelsens annet ledd nr. 2 at valg som stortingsrepresentant, som medlem av Sametinget eller som medlem av folkevalgte organer i kommune eller fylkeskommune også er unntatt fra godkjenning. Det samme gjelder verv i registrerte politiske parti, jf. annet ledd nr. 3.

Ovennevnte gjøremål er unntatt fra godkjenning da Domstoladministrasjonen ikke skal overprøve beslutninger som er fattet enten av lovgivende eller utøvende makt. Heller ikke politiske beslutninger eller vedtak og oppnevnelser gjort av Stortinget skal administrasjonen befatte seg med, da dette vil komme i konflikt med prinsippet om maktfordeling mellom de tre maktmyndighetene.

3.4 Registrering av sidegjøremål

Det følger av domstolloven § 121 e første ledd første punktum at sidegjøremål for dommere i Høyesterett, lagmannsrettene, tingrettene, jordskifteoverrettene og jordskifterettene skal registreres. Kravet gjelder også for konstituerte dommere og dommerfullmektiger, så fremt de er utnevnt eller tilsatt for lengre tid enn en måned, jf. forskrift for dommeres sidegjøremål § 1. I tillegg til lovbestemmelsene om registrering, gir forskriften kapittel 2 supplerende regler.

Registrering av dommeres sidegjøremål vil ofte være et velegnet virkemiddel for å få bedre kontroll over at dommere ikke har gjøremål som kan medføre at dommerarbeidet hemmes eller sinkes. Registrering vil også kunne bidra til å øke forutsigbarheten med hensyn til dommeres habilitet i konkrete saker. Da enhver har rett til å gjøre seg kjent med de registrerte opplysningene, jf. domstolloven § 121 h første punktum, vil det være enklere for parter og advokater å avgjøre hvorvidt spørsmål knyttet til dommerens habilitet skal bringes for retten.⁵⁴

Den enkelte dommer skal uoppfordret gi opplysninger om registreringspliktige sidegjøremål, jf. domstolloven § 121 g. Det oppstilles også i samme bestemmelse krav til andre opplysninger som skal registreres samtidig. Slike opplysninger er blant annet dommerens domstoltilknytning, gjøremålets omfang og varighet, samt om dommeren mottar godtgjøring. Opplysningene skal bidra til at det sikres større åpenhet rundt dommeres sidegjøremål, samt forhold knyttet til dommerne. Konsekvensen av større åpenhet, er økt tillit til domstolene.

Registeret over sidegjøremål er det Domstoladministrasjonen som fører, jf. domstolloven § 121 f. Domstoladministrasjonen bestemmer også hvordan opplysningene skal gjøres til-

⁵⁴ Innstillingen pkt. 10.4.2

gjengelige for den som ber om det, jf. § 121 h annet punktum. I praksis offentliggjør administrasjonen opplysningene som fremgår av sidegjøremålsregistret på sin egen internettside.

Den europeiske menneskerettskonvensjon oppstiller i artikkel 8 nr. 1 rett til respekt for privatliv og familieliv. Ved at Domstoladministrasjonen publiserer opplysninger om dommeres sidegjøremål, og av mer personlig art vil imidlertid hensynet til dommernes privatliv kunne bli svekket.⁵⁵ Offentliggjøring av dommeres private sidegjøremål vil også kunne virke uheldig på dommeres autoritet og respekt. Dersom sterke personvern hensyn gjør seg gjeldende, kan imidlertid Domstoladministrasjonen etter søknad gjøre unntak fra registreringsplikten, jf. forskriften § 7. Bestemmelsen har enda ikke vært anvendt i praksis.⁵⁶

3.4.1 Sidegjøremål som er unntatt fra registrering

Domstoloven § 121 e annet ledd oppstiller sidegjøremål som er unntatt fra registreringsplikten i første ledd. Gjøremålene som er opplistet vil som hovedregel ikke representere betenkeligheter, og hensyn som nødvendiggjør en registreringsplikt gjør seg følgelig ikke gjeldende i særlig grad.

Av bestemmelsens annet ledd nr. 1 fremgår det at medlemskap i politiske partier, i trossamfunn, i interesseorganisasjoner og ideelle foreninger er unntatt fra registrering. Det samme gjelder verv og lignende i ideelle foreninger som har færre enn 100 medlemmer, samt enkeltstående foredrag, forelesninger og lignende, jf. henholdsvis bestemmelsens annet ledd nr. 2. og 3.

Det var imidlertid dissens i kommisjonen bak Innstillingen med hensyn til hvorvidt det skulle være registrering av medlemskap i ideelle foreninger. Resultatet ble at unntaket fra registreringsplikt for sidegjøremål i ideelle foreninger etter annet ledd nr. 1 og 2, ikke gjel-

⁵⁵ Innstillingen pkt. 10.4.2

⁵⁶ Karterud (2013)

der hvor medlemmene har særlige gjensidige forpliktelser overfor hverandre, slik som ved brorskaps- eller søsterforbund. Bakgrunnen for unntaket er at borgere også ved dommeres deltakelse i foreninger burde ha kjennskap til dette.⁵⁷

Videre foreslo Domstolkommisjonen at investeringer som representerer eierinteresser i selskaper, skal registreres dersom de overstiger en grense som fastsettes av Kongen. Forslaget ble vedtatt, og fremgår av domstolloven § 121 e fjerde ledd. Forskriften om dommeres sidegjøremål § 2 supplerer lovbestemmelsen. Investeringer har visse likhetstrekk med næringsvirksomhet, og begrunner følgelig registreringsplikt dersom eierskapet blir for stort, eller investeringen for høy.

3.5 Forskrift om dommeres sidegjøremål

Forskrift om dommeres sidegjøremål er hjemlet i domstollovens kapittel 6A⁵⁸ og ble fastsatt på bakgrunn av Domstolkommisjonens utredning NOU 1999:19 og Ot. prp. nr. 44 (2000-2001). Forskriften gir nærmere regler for dommeres og Domstoladministrasjonens plikter ved godkjenning og registrering av dommeres sidegjøremål, herunder investeringer. Forskriften avgrenses slik at dommere som er tilsatt for en måned eller kortere ikke omfattes av forskriften, jf. forskriften § 1.

Forskriftens kapittel 1 omhandler alminnelige bestemmelser om sidegjøremål, kapittel 2 gir plikter for registrering, mens kapittel 3 omhandler godkjenning. Det medfølger også merknader til de enkelte paragrafene i forskriften som utdyper innholdet. Forskriftens innhold slik en står over for den i dag er imidlertid ikke slik Justisdepartementet opprinnelig foreslo, da forskriften ble gjenstand for vesentlige endringer etter høringsforslaget ble sendt ut på høring til de ulike instansene.

⁵⁷ Innstillingen pkt. 10.4.2

⁵⁸ Lov om endringer i domstolloven m. m

Justisdepartementet mottok en stor andel høringsuttalelser på bakgrunn av forslaget. Mange av uttalelsene viste til at mye av forskriften var gjentakelse av lovteksten, og at dette var unødvendig og lovteknisk uheldig. Flere av forslagene ble tatt til følge i utarbeidelsen av den endelige forskriften, herunder forslaget om å unngå for mye repetisjon av lovtekst. Forskriften ser følgelig vesentlig annerledes ut enn det opprinnelige forslaget som først ble sendt ut på høring. I et rettskildemessig perspektiv mistet høringsbrevet mye av sin verdi da forskriften var gjenstand for vesentlige endringer av Justisdepartementets opprinnelige forslag.

3.6 Retningslinjer vedtatt av Domstoladministrasjonens styre

Domstoladministrasjonens styre vedtok 5. mars 2003 retningslinjer for godkjenning av sidegjøremål. Etterhvert som regelverket rundt dommeres sidegjøremål ble praktisert, har retningslinjene etter behov blitt endret for å gjøre praktiseringen av regelverket enklere. Retningslinjene har foreløpig vært endret henholdsvis i 2008 og i 2010.⁵⁹

Retningslinjene utdyper lovteksten og forskriften flere steder, og kan gi veiledning i henhold til uklarheter vedrørende praktiseringen av regelverket. Hvordan ulike hensyn ved godkjenning skal vektlegges vil også fremkomme av retningslinjene. De vil følgelig være et praktisk hjelpemiddel for Domstoladministrasjonen og domstolledere ved godkjenning av sidegjøremål.

Da Høyesterett har utarbeidet egne midlertidige regler om høyesterettsdommeres oppdrag og verv utenfor Høyesterett, vil Domstoladministrasjonens styres retningslinjer ikke være av like stor praktisk betydning for justitiarius. Dette er også på grunnlag av at de interne reglene Høyesterett praktiser tolkes strengere enn retningslinjene de øvrige domstolene benytter.

⁵⁹ Retningslinjene ble endret 4. februar 2008 og 15. februar 2010

Før reguleringen av godkjenning trådte i kraft, og før Domstoladministrasjonens styres retningslinjer ble vedtatt hadde enkelte domstoler utviklet seg mer eller mindre faste interne retningslinjer. Disse var basert på plikt til å melde fra om sidegjøremål til domstolleder, og enkelte ganger med sikte på forhåndstillatelse fra domstolleder.⁶⁰ Slike interne retningslinjer vil være overflødige i dag da området er tilstrekkelig regulert.

4 Andre lands regelverk om dommeres sidegjøremål

I de påfølgende avsnitt følger en oversikt over andre lands regelverk om dommeres sidegjøremål, samt internasjonale reguleringer. Innføringen vil belyse andre lands holdninger til dommeres innehavelse av sidegjøremål, og vil kunne bidra til refleksjon i forbindelse med hvorvidt dommere i de alminnelige domstolene i Norge bør ha sidegjøremål.

4.1 Internasjonale bestemmelser

Internasjonale konvensjoner nevner i liten grad noe konkret om dommeres adgang til å påta seg sidegjøremål. Føringer for hvordan en i de enkelte land skal, eller bør forholde seg i henhold til regulering av dommeres sidegjøremål gis følgelig i meget begrenset grad. Som omtalt i punkt 3.4, kan det imidlertid drøftes om den europeiske menneskerettskonvensjon art. 8 nr. 1, om de enkeltes rett til respekt for sitt privatliv vil være i strid med registrering av dommeres sidegjøremål. Denne drøftelsen vil jeg imidlertid ikke gå nærmere inn på i besvarelsen, da den vil være utenfor oppgavens mandat.

Videre fastslår FNs Basic Principles on the Independence of the Judiciary i generelle vendinger at dommere skal nyte godt av de vanlige statsborgerlige rettigheter, slik som ytringsfrihet og trosfrihet. Disse rettighetene må imidlertid tilpasses hensynet til domstolenes uavhengighet og upartiskhet. Dommere skal også ha rett til å slutte seg til organisasjoner som

⁶⁰ Innstillingen pkt. 10.2.2

kan ivareta deres interesser som dommere. Europarådets Rekommandasjon R (94) 12 har tilsvarende bestemmelser om retten til å slutte seg til organisasjoner.⁶¹

For dommere ved internasjonale domstoler har både Den europeiske menneskerettsdomstol, Den internasjonale domstol i Haag, EF-domstolen og EFTA-domstolen regler om dommers sidegjøremål. Et fellestrekk ved alle domstolene er at adgangen til sidegjøremål er meget begrenset. Dommerne er blant annet avskåret fra å ha politiske verv eller verv i den offentlige forvaltning. De kan heller ikke ha noe lønnet eller ulønnet yrke ved siden av dommerstillingen.⁶²

4.2 Sverige

I Sverige er dommers adgang til å inneha sidegjøremål dels lovregulert og dels regulert i tariffavtale. Lovgivningen er todelt, da den består av generelle bestemmelser for dommere og øvrige statstilsatte, og spesielle bestemmelser kun for dommere. De generelle lovbestemmelsene gir et alminnelig forbud mot sidegjøremål som kan skade allmenhetens tillit til vedkommende dommers upartiskhet, eller til upartiskheten hos noen annen tilsatt ved domstolen, eller skade domstolens anseelse.⁶³

De spesielle lovbestemmelser fastsetter forbud mot at dommere innehar visse konkrete sidegjøremål. Det kan være tale om oppdrag som overformynder, medlem av overformyndernemnda og oppdrag som konkursbobestyrer. For dommere i de to øverste domstolene i landet, Högsta domstolen og Regeringsrätten, gjelder det i tillegg en særbestemmelse om at de ikke kan inneha noe annet embete.⁶⁴

⁶¹ Utredningen pkt. 10.3.1

⁶² Utredningen pkt. 10.3.1

⁶³ Innstillingen pkt. 10.3.3

⁶⁴ Innstillingen pkt. 10.3.3

I motsetning til norske bestemmelser om godkjenning, eksisterer ingen slik ordning i Sverige. Det er den enkelte dommer selv som vurderer om egne sidegjøremål er i strid med det generelle lovforbudet. Da loven oppstiller vage og skjønnsmessige bestemmelser kan det følgelig være vanskelig for dommere å avgjøre om gjøremålet er lovstridig eller ikke. Staten er av denne grunn pålagt til på forespørsel å informere skriftlig om et bestemt sidegjøremål er i samsvar med lovens bestemmelser.

På tilsvarende måte som Domstoladministrasjonens styre har gitt ut retningslinjer, har det svenske Domstolsverket også generelle retningslinjer, om grensen mellom lovlige og ulovlige sidegjøremål. Konsekvensen av at dommere påtar seg gjøremål som er lovstridige kan føre til disiplinærtiltak i form av advarsel eller lønnsreduksjon.⁶⁵

Dommere kan som hovedregel påta seg voldgiftsoppdrag, med unntak av de tilfelle hvor en dommer sitter som medlem av en voldgiftsrett etter oppdrag fra en av partene. Årsaken til unntaket er at utenforstående kan få inntrykk av at det eksisterer et avhengighetsforhold mellom dommeren og vedkommende part.

Etter tariffavtalen for statstilsatte i Sverige, oppstilles det forbud mot at dommere har gjøremål som hemmer utøvelsen av dommerstillingen. Svenske dommere har ikke sidegjøremålsregister slik som en står ovenfor i norsk rett, men dommerens arbeidsgiver kan imidlertid kreve opplysning om, og i hvilken utstrekning dommeren innehar sidegjøremål. Videre kan arbeidsgiver gi pålegg om at dommeren helt eller delvis bringer sidegjøremålet til opphør dersom han finner det hemmende for dommerarbeidet.⁶⁶

⁶⁵ Innstillingen pkt. 10.3.3

⁶⁶ Innstillingen pkt. 10.3.3

4.3 Danmark

Danske dommere har på lik linje med svenske dommere en todeling av lovfesting av sidegjøremål. Reguleringen fremgår dels av de alminnelige regler om sidegjøremål som generelt gjelder for statstjenestemenn, og dels av særregler som gjelder bare for dommere.⁶⁷

Etter tjenestemandsloven § 17 har en tjenestemann, herunder dommere, bare anledning til å inneha sidegjøremål dersom det anses forenelig med en samvittighetsfull utøvelse av de plikter som følger av dommerstillingen. Dommere som ønsker å påta seg fast og inntektsbringende sidegjøremål, er avhengig av at det er lovbestemt at kun dommere skal inneha vervet, eller at Presidentrådet tillater vervet, jf. retsplejeloven § 47 a.⁶⁸

Den danske retsplejeloven § 47 gir tillatelse til sidegjøremål dersom betingelsene i samme lov § 47 a og § 47 b, samt tjenestemandsloven § 17 er oppfylte. Retsplejeloven § 47 b oppstiller krav til at en dommers inntekter i forbindelse med sidegjøremålet i gjennomsnitt ikke må overstige 50 % av dommerens lønn i dommerstillingen, og må maksimalt utgjøre 50 % av en høyesterettsdommers lønn. De fleste sidegjøremål synes imidlertid uproblematisk i forhold til kriteriene som fremgår av retsplejeloven § 47.

Praksis synes imidlertid å være streng i forbindelse med verv som medlem av styrer eller andre ledelsesorganer i forretningsdrivende virksomheter og lignende. Slike sidegjøremål vil en dommer vanligvis ikke få tillatelse til å påta seg.⁶⁹ På tilsvarende måte som i norsk rett har danske dommere heller ikke noe forbud mot å delta i politisk virksomhet.

Danske dommere har flere ulike varianter av sidegjøremål. Dommerne har gjøremål både i offentlig og privat næringsvirksomhet. Begrepet "næringsvirksomhet" tillegges imidlertid

⁶⁷ Innstillingen pkt. 10.3.2

⁶⁸ Lov om ændring af retsplejeloven

⁶⁹ Innstillingen pkt. 10.3.2

en annen betydning i dansk rett, enn hva det gjør i norsk rett. Dommere i Danmark anser følgelig sidegjøremål i særdomstoler og gjøremål som ledere/medlemmer av nemder som offentlig næringsvirksomhet, og sidegjøremål i forbindelse med voldgift og private klagenemder som privat næringsvirksomhet. Næringsvirksomhet i norsk betydning praktiseres imidlertid ikke i dansk rett, selv om det ikke foreligger et formelt forbud. Uansett om næringsvirksomhet ikke tillegges samme betydning, kan en således se flere likhetstrekk mellom norske og danske regler om sidegjøremål.

En vesensforskjell mellom norsk rett er at det i dansk rett imidlertid er innført enkelte restriksjoner med hensyn til dommernes adgang til å påta seg inntektsbringende sidegjøremål. Den viktigste endringen ble innført i 1999, og er at dommeren årlig skal innberette inntektsbringende sidegjøremål til domstolleder i egen domstol eller domstolleder i høyere instans.

4.4 Island

Island har en to-instans ordning for domstolene, med Høyesterett som annen og øverste instans, og med åtte herredsretter som førsteinstans. I tillegg til de alminnelige domstolene har Island to særdomstoler – Arbeidsretten og Riksretten. I 2000 fikk Islandske dommere tilføyd etterfølgende regler om sidegjøremål og deres andel i selskaper og ervervsvirksomheter,⁷⁰ og har etter dette praktisert en nokså omfattende godkjenningsordning.

Dommerne har i begrenset utstrekning mulighet til å påta seg undervisning- og sensor oppdrag uten å søke om godkjenning fra dommerutvalget. Det samme gjelder også sidegjøremål i komiteer hvor blant annet kvalifikasjonsspørsmål for søkere til undervisningsstillinger på universitetet blir behandlet, jf. lov om domstolene § 2.

⁷⁰ Etterfølgende regler om underrets- og høyesterettsdommeres ekstraslektsbeskæftigelse og deres andel i selskaper og erhvervsvirksomheder

Av lov om domstolene § 3 annet ledd følger det at en dommer ikke har tillatelse til å føre en sak. Det samme gjelder for andre oppgaver for advokater som utføres mot betaling. Likeledes er det heller ikke tillat for dommere å sitte i administrative stillinger i selskap, eller hos annen juridisk person som har som hovedformål å drive næringsvirksomhet.

Islandske dommere har tillatelse til å eie andeler i andre selskaper og ervervsvirksomheter enn de som fremgår av særlige lovfestede restriksjoner angående eierforhold. I motsetning til norsk rett foreligger det ingen registreringsplikt for sidegjøremål hos islandske dommere, og dommere er kun forpliktet til å informere dommerutvalget om sin eventuelle andel i selskap som har en registrert kurs på aksjemarkedet.

Praktiseringen av regelverket ved innehavelse av sidegjøremål har i ulike nordiske land blitt belyst, og en kan følgelig se at lovverket i de ulike landene har flere likhetstrekk med norsk rett. I de påfølgende avsnitt vil en redegjøre av henholdsvis italiensk og amerikansk rett bli redegjort for. Landene er valgt på bakgrunn av de ulike praktiseringene av sidegjøremål landene representerer.

4.5 Italia

Den italienske domstoloven forbyr i alminnelighet dommere å delta i privat næringsvirksomhet. Det er det italienske Domstolsrådet som avgjør om et sidegjøremål er av den karakter at det er forbudt etter loven. For andre sidegjøremål er utgangspunktet at forhåndssamtykke fra Domstolsrådet er påkrevd, forutsatt at det gjelder gjøremål som kan hemme arbeidet i dommerstillingen, eller som kan skade dommerstillingens anseelse. Særlig inntektsbringende sidegjøremål vil kreve slikt samtykke.⁷¹

Unntak fra påkrevd samtykke er blant annet for gjøremål med tilknytning til fritidsaktiviteter, forfatter- og forskningsvirksomhet og deltakelse i organisasjons- og foreningsliv. Reg-

⁷¹ Innstillingen pkt. 4.4.3.5

ler om registrering av sidegjøremål foreligger ikke, med vanlig praksis er at Domstolsrådet skaffet oversikt over gjøremål i forbindelse med godkjenningssaker.

Når det angår sidegjøremål som voldgiftsdommer er slike oppdrag ikke forbudt etter loven, men i praksis gir ikke Domstolsrådet samtykke til slike gjøremål. Italienske dommere har på lik linje med norske dommere mulighet til å ha medlemskap i politiske partier, men det har imidlertid vært diskutert om praksis skal endres på dette området. Utviklingen i Italia viser en tydelig tendens i retning av å innskrenke adgangen for dommere til å påta seg sidegjøremål.⁷²

4.6 USA

Amerikanske dommers adgang til å påta seg sidegjøremål er dels regulert i lovgivningen og dels i Code of Conduct for US Judges. Lovbestemmelsene er i utgangspunktet de samme som gjelder for offentlige tjenestemenn i høyere stillinger.⁷³

Lovreguleringen av sidegjøremål fastsetter forbud mot at amerikanske dommere mottar inntekter fra gjøremål i næringsforetak eller organisasjoner. Lignende forbud eksisterer ikke i norsk rett, og skiller seg vesentlig ut i henholdt til hva norske dommere kan tillate seg.

En kan også se en vesensforskjell fra norsk rett, da amerikanske dommers samlede inntekter fra sidegjøremål ikke kan overstige et lovbestemt maksimum. Av denne grunn er dommerne pålagt å sende inn en offentlig innberetning med årlig oversikt over økonomiske forhold. I norsk rett oppstilles ikke slike begrensninger.

⁷² Utredningen pkt. 4.4.3.5

⁷³ Utredningen pkt. 4.4.4

Code of Conduct er et sett av omfattende etiske regler som er tillagt stor betydning i praksis, selv om brudd på reglene ikke medfører disiplinærtiltak. Code of Conduct gir detaljerte føringer for hvilke sidegjøremål som anses akseptable eller uakseptable for dommere. Eksempler på gjøremål som dommere ikke bør påta seg kan nevnes, voldgift, advokat, verv som medlem av offentlige styrer, råd mv. Verv ved næringsforetak, med unntak av familieforetak og politiske verv er også gjøremål amerikanske dommere bør unngå.⁷⁴

⁷⁴ Utredningen pkt. 4.4.4

DEN SPESIELLE DEL

5 Hovedtyper sidegjøremål

For å kunne besvare hovedspørsmålet i avhandlingen, om dommere i de alminnelige domstolene bør ha sidegjøremål, er det hensiktsmessig å redegjøre for hva de ulike typer sidegjøremål innbefatter. Redegjørelsen følger for oversiktlighetens skyld lovens oppbygging. I de påfølgende avsnitt følger således en orientering om hovedtypene sidegjøremål som fremgår av loven, samt andre typer som krever redegjørelse. En sammenligning av ulike hensyn knyttet til sidegjøremålene følger også, samt en innføring i saksbehandlingstiden i dag.

5.1 Sidegjøremål som kan medføre inhabilitet

Enkelte sidegjøremål kan medføre at dommeren mer enn leilighetsvis kan bli inhabil, slike sidegjøremål er søknadspliktige, jf. domstoloven § 121 c første ledd nr. 1. Bakgrunnen for søknadsplikten er uavhengighetshensyn, for å unngå forekomsten av inhabile dommere, samt tillitshensyn.

Innehavelse av enkelte sidegjøremål kan bidra til at dommeres upartiskhet trekkes i tvil, som videre kan medføre at tilliten til dommerne svekkes. Det kan oppstå uheldige inntrykk av at dommere representerer samme holdninger ved deres utøvelse av dømmende virksomhet, som de gjør i forbindelse med sidegjøremålet. Dersom tilknytningen til sidegjøremål som kommer opp for domstolene blir for nær, risikerer dommerne å bli inhabile.

Inhabilitet hos en dommer kan være uheldig av flere årsaker. Det vil blant annet hos dommeren som overtar saken, kunne foreligge et underbevist lojalitetsforhold til dommerkollegaen med sidegjøremålet. Videre vil det kunne være beskadende for tilliten til domstolen dersom dommeren som dømmer i saken ikke gir innsigelser i forbindelse med sin habilitet, og senere blir erklært inhabil. Sistnevnte vil imidlertid bare være en trussel for tilliten, dersom det er samme dommer som gjentakende anser seg selv habil og senere blir erklært inhabil.

Verv i ideelle foreninger og interesseorganisasjoner vil tjene som eksempler på sidegjøremål som kan medføre inhabilitet hos dommere. Det samme gjelder deltakelse i private og offentlige tvisteløsningsnemder, avhengig av om avgjørelsene normalt blir overprøvd av domstolene eller ikke. Sidegjøremål i privat eller offentlig næringsvirksomhet i form av investeringer vil også kunne være inhabiliserende.⁷⁵ Det samme gjelder direkte deltakelse i næringsvirksomhet, og vil særlig omtales i oppgavens punkt 6.1.1.

”Med ideelle foreninger menes private sammenslutninger som i utgangspunktet ikke har noe erklært formål om å ivareta medlemmenes økonomiske interesser, men hvor formålet er mer av ideell karakter. Typiske ideelle foreninger er miljøvernorganisasjoner, idrettsorganisasjoner, saksorienterte organisasjoner, brorskaps- og søsterforbund og religiøse foreninger.”⁷⁶

Mange av foreningene er større landsomfattende organisasjoner, slik som blant annet Den Norske Turistforening, Norges Naturvernforbund og Røde Kors. Andre foreninger er mer lokalt forankret, slik som for eksempel Klostertunet velforening og Mosjøen Idrettslag. Eksempel på en saksorientert organisasjon kan være Nei til EU, mens Odd Fellow og Den Norske Frimurerorden vil være eksempler på brorskaps- og søsterforbund. Videre vil Det Norske Misjonsselskap være en typisk religiøs forening. Flere av foreningene vil ha samfunnstjenlige formål, og vil kunne bidra positivt til flere viktige samfunnsinteresser. Fordelaktig vil det også være at dommeren kan tilføre både kompetanse og autoritet ved sin deltakelse i ulike foreninger, organisasjoner, nemder og lignende.

Videre er interesseorganisasjoner private sammenslutninger som har et økonomisk siktemål, men som i hovedsak er organisert på en annen måte enn ordinær næringsvirksomhet.

⁷⁵ Bøhn (2011)

⁷⁶ Innstillingen pkt. 10.6.11

Ivaretagelse av medlemmenes økonomiske interesser knyttet til bestemte interesseområder vil følgelig også stå sentralt hos en interesseorganisasjon. Typiske interesseorganisasjoner er yrkes/bransjeforeninger, leieboerforeninger og grunneierlag.⁷⁷ Det kan vises til blant annet Huseierforbundet og Norges Bondelag, som begge er slike organisasjoner.

Med tvisteløsningsnemder siktes det til nemder som enten er opprettet fra offentlig hold, eller av private selskaper eller organisasjoner. Eksempel på en offentligoppnevnt tvisteløsnings nemd er Likestillings- og diskrimineringsnemda, mens en typisk privatoppnevnt nemd vil være Forsikringsklagenemda Skade. Flere forsikringsklagenemder har ansvaret for ulike typer skader, felles for alle at forbrukerinteressene har oppnevnt en eller flere representanter.

Investeringer i privat eller offentlig næringsvirksomhet vil også kunne være inhabiliserende for dommere. Da investeringer tilsier pengeplasseringer hvor siktemålet er fortjeneste, vil de kunne representere en type interesse eller lojalitet knyttet til den virksomhet hvor det investeres som kan være uheldig i relasjon til publikums tillit. Investeringer er imidlertid ikke søknadspliktig, og tillitshensynet må sees sammenholdt med den enkelte dommers personlige frihet til å foreta pengeplasseringer.

Dommere kan i kraft av sin funksjon skape normer om hvordan de skal forholde seg habile,⁷⁸ og disse normene bør således legges til grunn når dommere innehar sidegjøremål som kan medføre inhabilitet på generelt grunnlag.

Ovennevnte sidegjøremål kan medføre inhabilitet, og dommere bør således være varsomme med å påta seg slike sidegjøremål. Hensynet til dommers private sfære i forbindelse med investeringer, og dommers tilførelse av kompetanse og status ved dommerdeltakelse i de

⁷⁷ Innstillingen pkt. 10.6.10

⁷⁸ Holm (2012)

øvrige foreningene, nemdene og organisasjonene vil imidlertid være hensyn som taler for dommerdeltakelse.

5.2 Sidegjøremål som kan hemme eller sinke dommerarbeidet

Innehavelse av sidegjøremål som kan medføre at arbeidet i dommerstillingen hemmes eller sinkes krever at dommere søker om godkjenning, jf. domstoloven § 121 c første ledd nr. 2. Da arbeidet i domstolen er dommeres hovedoppgave, oppstilles søknadsplikt for å unngå restanser i domstolene, samt for å ivareta tillitshensynet.

I utgangspunktet kan de fleste typer av sidegjøremål hemme dommerarbeidet dersom de blir for omfattende og tidskrevende. Bestemmelsen om godkjenning er skjønnsmessig, og nødvendiggjør således en konkret vurdering i hvert enkelt tilfelle. Dersom dommeren vil kunne håndtere det ordinære arbeidet i domstolen på tilfredsstillende måte, bør godkjenning som hovedregel kunne gis.

Enkelte gjøremål vil imidlertid ha lettere for å kunne bidra til at arbeidet i domstolen sinkes. Avgjørende for om arbeidet i domstolen hemmes, vil uansett ofte være hvorvidt dommerne utøver gjøremålene i arbeidstiden. Dersom deltakelse i de ulike sidevervene skjer i fritiden, er muligheten for at dommerarbeidet kan svekkes betydelig mindre.

Erfaring viser at voldgiftsoppdrag ofte kan være slike arbeidskrevende sidegjøremål, i den forstand at de kan hemme eller sinke utførelsen av det arbeid som ligger til dommerstillingen.⁷⁹ Det ble registrert en økning i antall voldgiftsoppdrag i 2007, men bruken av voldgift har imidlertid stagnert noe etter dette. Mens dommerne i 2007 hadde 1,8 voldgiftsoppdrag i gjennomsnitt per dommer,⁸⁰ var gjennomsnittet for 2012 kun 1,5 verv per dommer.⁸¹

⁷⁹ Utredningen pkt. 9.7.8.8

⁸⁰ I statistikken fra 2007 var også dommere fra jordskifteoverrettene og jordskifterettene medberegnet

Statlige verv slik som utredningsoppgaver og kontrollkommisjoner kan også være arbeidskrevende sidegjøremål. Det samme gjelder ulike gjøremål i næringsvirksomhet. Det kan vises til for eksempel kontrollkommisjonene for psykisk helsevern, samt deltakelse i ulike styreverv.

Videre vil offentlig- og privatoppnevnte granskingskommisjoner ofte kunne være både omfattende og arbeidskrevende oppdrag som dommere kan påta seg. Flere dommere har ved ulike anledninger også deltatt i medieomtalte granskingskommisjoner. Det kan blant annet vises til granskningen av Redningsselskapet og den såkalte "Vallasaken", hvorav førstnevnte var ledet av en dommer. Selv om ovennevnte sidegjøremål kan være arbeidskrevende, vil dommeres innehavelse av gjøremålene kunne tilføre verdifull juridisk kompetanse og status.

Høyesterett har fulgt en strengere praksis vedrørende sidegjøremål enn hva som fremgår av lovverket, og et av de sentrale elementene i praksisen går ut på at sidegjøremålet må være praktisk forenelig med arbeidet i Høyesterett. Dersom sidevervet på merkbare måte vil gå ut over arbeidet i eller for Høyesterett, vil gjøremålet ikke tillates av høyesterettsjustitiarius.

Det aksepteres at høyesterettsdommere tar voldgiftsoppdrag, med det er begrensninger i antall oppdrag. Utgangspunktet er at dommerne bare kan ha ett voldgiftsoppdrag av gangen. Det er heller ikke tillatt med voldgiftsoppdrag innenfor en periode hvor dommeren eventuelt har studiepermisjon. Endelig må voldgiftsforhandlingene avvikles innenfor dommerens ferie.⁸²

⁸¹ Domstoladministrasjonen (2013)

⁸² Bergby (2013)

Tidligere var det vanlig at også dommere i Høyesterett ledet viktige offentlige granskninger. Det kan blant annet vises til nåværende høyesterettsjustitiarius ledelse av det skandinaviske granskingsutvalget etter Scandinavian Star ulykken. Granskingen skjedde i perioden april 1990 til januar 1991, før utnevnelsen til høyesterettsjustitiarius. Grunnet muligheten for at sider ved granskninger ledet av Høyesterett kan havne i Høyesterett, er høyesterettsdommere ikke lengre tillatt å påta seg lederverv i slike granskingskommisjoner.

Dommeres deltakelse i forbindelse med arbeidskrevende sidegjøremål må sees sammenholdt med den allsidige kompetanse og status dommerne tilfører de ulike utvalgene, kommisjonene og lignende. Behovet for dommerens kompetanse i forbindelse med arbeidskrevende sidegjøremål bør uansett ikke komme i konflikt med domstolenes arbeidsbelastning.

5.2.1 Forholdet mellom sidegjøremål og dagens saksbehandlingstid

Vel så viktig som at den nødvendige kvalitet og rettsikkerhet blir ivaretatt gjennom dommeres avgjørelser, er det at domstolene sikrer en rask saksavvikling. Innehavelse av mange, eller omfattende sidegjøremål kan bidra til at saksbehandlingstiden blir lengre. For å redegjøre for om saksbehandlingstiden i dag er påvirket av arbeidstyngende sidegjøremål, vil det bli vist til resultatene fra en undersøkelse⁸³ hvor gjennomsnittet over saksbehandlingstiden⁸⁴ i domstolene, og antall sidegjøremål⁸⁵ per dommer ble sammenlignet.

Sammenligningen ble tatt med utgangspunkt i saksbehandlingstiden i 2012 for samtlige av tingrettene, med unntak av to,⁸⁶ samt alle lagmannsrettene. Saksbehandlingstiden i tingrettene er tatt med opphav i behandlingen av tvistesaker og meddomsrettsaker. Saksbehand-

⁸³ Statistikk over saksbehandlingstid (2013)

⁸⁴ Domstol.no (2012)

⁸⁵ Innhentet henholdsvis 10. november og 17. desember 2012 fra sidegjøremålsregisteret

⁸⁶ Unntatt fra sammenligningen er Oslo byfogdembete og Oslo tingrett, grunnet deres store antall saker

lingstiden i lagmannsrettene er derimot tatt med behandlingen av anke over dom i sivile saker, fagdommersaker, begrenset anke i meddomsrett, bevisanke i meddomsrett og lagrettesaker som utgangspunkt.

Undersøkelsen viste en gjennomgående tendens hvor flere av domstolene som hadde lengre saksbehandlingstid enn gjennomsnittet, ikke hadde mange sidegjøremål. Den lange saksbehandlingstiden hadde således ikke sammenheng med antall sidegjøremål. Blant lagmannsrettene var det imidlertid en domstol som utmerket seg med lang saksbehandlingstid, og samtidig hadde sidegjøremål som oversteg gjennomsnittet, mens det i tingrettene var flere domstoler som utmerket seg.

Gjennomsnittlig verv per dommer i lagmannsrettene var 1,69, mens i lagmannsretten som utmerket seg, hadde dommerne i gjennomsnitt 1,82 verv. Domstolen hadde hele 6,4 måneder lengre saksbehandlingstid enn gjennomsnittet i lagmannsrettene. Gjennomsnittet i tingrettene var 1,4 verv per dommer, mens tingretten med flest verv hadde 1,71. Domstolen hadde 5,6 måneder lengre saksbehandlingstid enn gjennomsnittet i tingrettene.

Det kan være flere årsaker til høye restanser i de ulike domstolene. Store antall sidegjøremål kan være en årsak. Uavhengig av om sidegjøremål er bakgrunnen for den lange saksbehandlingstiden, vil det uansett kunne se slik ut for borgerne. Da dommerstillingen er dommernes hovedoppgave, vil tilliten til domstolen kunne bli skadelidende ved spekulasjoner vedrørende dommers prioriteringer av arbeidsoppgaver.

I forbindelse med at borgernes tillit til dommere kan bli svekket, kan det vises til flere oppslag i Dagens Næringsliv knyttet til temaet. Det ene oppslaget omhandlet en førstelagmanns deltakelse i granskningskommisjonen i forbindelse med Vallasaken.⁸⁷ Mange reagerte på at førstelagmannen påtok seg granskningsarbeidet da det varte i over fem uker, og

⁸⁷ Strømme (2007)

domstolen hadde lengst saksbehandlingstid i landet. Da førstelagmannen fikk godkjent ver-
vet, ble det imidlertid stilt som kriterium av Domstoladministrasjonen at domstolen heretter
burde være varsom med å godkjenne nye sidegjøremål. I etterkant fikk domstolen også
tilført ekstra ressurser fra Domstoladministrasjonen for at domstolen skulle få nedarbeidet
restansene, herunder midler til konstituerte lagdommere.

Førstelagmannen fortsatte imidlertid med en liberal holdning i henhold til godkjenning av
sidegjøremål, og godkjente flere omfattende voldgiftsoppdrag i etterkant av granskningen.
Flere reagerte på praksisen domstolen hadde i henhold til godkjenning, herunder Domstol-
administrasjonen. Førstelagmannen tilbakeviste imidlertid alle påstander om at voldgifts-
oppdragene hadde gått ut over saksavviklingen i domstolen i brev⁸⁸ til administrasjonen.

Både undersøkelsen av saksbehandlingstiden, og ovennevnte sak, kan illustrere hvor raskt
dommeres tillit kan bli svekket dersom de påtar seg sidegjøremål som kan hemme dom-
merarbeidet. Tilliten til domstolene samt borgeres rettsikkerhet nødvendiggjør således be-
visste overveininger ved godkjenning av sidegjøremål. Godkjenning av sidegjøremål bør
følgelig baseres på en helhetlig vurdering av arbeidsbelastningen i den enkelte domstol. Av
hensyn til allmenhetens tillit til domstolene bør imidlertid godkjenning unnlates ved store
restanser, selv om dommere kan dokumentere at gjøremålet ikke vil influere på saksbe-
handlingstiden.

5.3 Kollegiale forvaltningsorgan

Kollegiale forvaltningsorganer omfatter i hovedsak statlige nemder, styrer, råd, komiteer,
utvalg og lignende. Fortrinnsvis vil kollegiale forvaltningsorganer være organer som har en
kontroll eller tilsynsfunksjon, eller funksjon som klageorgan. I kollegiale forvaltningsorga-
ner hvor det er sannsynlig at avgjørelsen kan bli brakt inn for domstolene for overprøving,
oppstilles det søknadsplikt jf. domstoloven § 121 første ledd nr. 3.

⁸⁸ Brev om praksis vedrørende sidegjøremål (2007)

Dommerdeltagelse i statlige nemnder har lang og fast tradisjon i norsk statsforvaltning. De ulike statlige nemder med dommerdeltakelse har en stor variasjonsbredde, både med hensyn til varighet, geografisk ansvarsområde, rettslig grunnlag, arbeidsmåte og oppgaveart. Det kan blant annet vises til ulike utredningsutvalg, slik som Forbrukertvistutvalget, Tilsynsutvalgene for fengselsinstitusjonene, Steriliseringsrådet, Kontrollkommisjonen for psykisk helsevern og ulike granskningskommisjoner.⁸⁹

Dommere som er medlemmer av forvaltningsorganer kan representere både positive og negative interesser. Det vil være positivt at dommeres særlige kvalifikasjoner kan benyttes i ulike forvaltningsorganer, og en rekke lovbestemmelser fastsetter således at enkelte medlemmer av kollegiale forvaltningsorgan i staten skal ha de samme formelle kvalifikasjoner som kreves for dommere. Dommeres kompetanse og status vil følgelig kunne bidra til et styrket og velfungerende organ.

Negativt vil det imidlertid være at deltakelse i et forvaltningsorgan kan skape bindinger til utøvende makt som kan være uheldig, og det vises i den forbindelse til drøftelsene i oppgavens punkt 2.2.2. Bindingene kan skapes gjennom instruksjonsmyndighet dommeren er underlagt i kraft av sidegjøremålet. Instruksjonene kan blant annet fremgå i form av retningslinjer om hvordan lover skal tolkes og vektlegges, og om hvordan regelverket skal praktiseres.⁹⁰ På den annen side vil de forvaltningsorganer som dommere deltar i, som utgangspunkt ha en nokså selvstendig stilling faglig sett, slik at faren for påvirkning gjennom instrukser og lignende gjennomgående vil være liten.⁹¹

Problematisk vil det også være at dommeren vil bli inhabil ved eventuell senere rettslig prøving av organets vedtak. Tidligere var det svært mange dommere som ledet kontroll-

⁸⁹ Innstillingen pkt. 10.6.7

⁹⁰ Karterud (2013)

⁹¹ Innstillingen pkt. 10.4.1

kommisjonene for psykisk helsevern, og flere domstolledere hadde således innsigelser i henhold til dette. Det kan være uheldig sett fra uavhengighetsperspektiv at dommere i et dommerkollegium sitter som ledere i kontrollkommisjoner, samtidig som kontrollkommisjonens vedtak kan bringes inn for domstolene for avgjørelse. Av hensyn til domstolenes tillit utad, vil dommeres deltakelse som ledere av slike kontrollkommisjoner kunne svekke tilliten til at en fullstendig uavhengig saksbehandling har funnet sted. I tillegg kan hensynet til økonomisk avhengighet gjøre seg gjeldende, ved at dommere ofte mottar særskilt godtgjøring for sidegjøremål tilknyttet kollegiale forvaltningsorganer.⁹²

Hensynet til dommeres erfaring og status som blir tilført forvaltningsorganene, må veies opp mot muligheten for at dommere kan bli inhabile ved senere rettslige prøving. Da det i tillegg lett kan oppstå bindinger som bidrar til å vanskeliggjøre funksjonen som uavhengig dommer, tilsier dette at sidegjøremål i kollegiale forvaltningsorgan bør innehas med varsomhet.

5.4 Næringsvirksomhet

Næringsvirksomhet kan være både av privat og offentlig karakter. Kjernen i begrepet er at virksomheten omfatter etablering, utvikling og drift av en virksomhet som bruker ressurser for å frembringe et økonomisk resultat. Sidegjøremål tilknyttet næringsvirksomhet kan representere betenkelige momenter som kan være uforenlige med tillits- og uavhengighets-hensynet, og er av den grunn søknadspliktige jf. domstoloven § 121 c første ledd nr. 4.

Offentlig næringsvirksomhet er virksomhet med forretningsmessig formål som drives av offentlige myndigheter, og som normalt er skilt ut fra den ordinære forvaltningsmessige organisasjonsformen. Virksomheten vil være organisert som egne selvstendige rettssubjekter, enten gjennom statsforetak, eller annen offentlig eid virksomhet. Interkommunale sels-

⁹² Utredningen pkt. 9.7.1.3

kaper vil særlig være aktuelt innenfor offentlig næringsvirksomhet, hvor flere kommuner og/eller fylkeskommuner eier selskapene.

Som eksempler på offentlig næringsvirksomhet kan det blant annet vises til ulike typer strømselskaper, helseforetak, grunneieren Statskog, samt Avinor, som er ansvarlig for de statlige flyplassene i Norge. Mens eksempler på interkommunale selskaper er vannverk, arkivdrift og regionmuseer av ulik art. Offentlig næringsvirksomhet søker å ivareta samfunnsmessige interesser, og vil ofte tilføre dommeren verdifull erfaring som kan være nyttig ved dommerarbeidet.

Med privat næringsvirksomhet siktes det til virksomheter med et definert forretningsmessig formål, som drives av andre enn staten, kommuner og fylkeskommuner. Virksomheten må være organisert i form av selskaper, eller enkeltmannsforetak. Selskapstypene kan være allmennaksjeselskaper, familieselskaper og aksjeselskaper. Stiftelser, legater og fond vil imidlertid også kunne falle inn under selskapskategorien.

Typisk for privat næringsvirksomhet er at den utøves i form av aksjeselskaper, herunder kan det vises til for eksempel sikkerhetsselskapet Securitas AS, samt Siemens AS som utvikler løsninger for industri, energi og helse. Videre vil eksempler på stiftelser være Thomas Angells stiftelse, som er Sør Trøndelags største skogeier, samt Stiftelsen Molde internasjonale Jazzfestival. Mens et selskap innenfor typen legater/fonds/stiftelser vil være kammerorkesteret TrondheimSolistene.⁹³ Næringsvirksomhet i form av enkeltmannsforetak vil for eksempel kunne være en dommer som eier og driver et gårdsbruk, eller annen virksomhet som drives for en enkelt persons regning og risiko.

Sidegjøremål i forbindelse med næringsvirksomhet kan være vidtspennende, og vil ofte bidra til å gi dommeren erfaring på områder han ikke får gjennom arbeidet i domstolen.

⁹³ Sidegjøremålsregisteret (2013)

Sidegjøremål særlig i forbindelse med privat næringsvirksomhet vil imidlertid ofte kunne representere komplekse problemstillinger, og dommeren vil lett kunne bli identifisert med virksomhetens spesifikke interesser på uheldig måte. Identifiseringen vil være skadelidende for dommeren dersom den for eksempel er knyttet til dårlig funderte eller ulovlige disposisjoner foretatt av virksomheten, eventuelt dersom virksomheten går konkurs. Offentlig næringsvirksomhet vil imidlertid ofte være lik privat næringsvirksomhet i virksomhetsutøvelsen, og flere av de negative sider tilknyttet privat næringsvirksomhet vil således kunne gjøres gjeldende ved offentlig næringsvirksomhet. Dersom dommeren blir assosiert med ovennevnte vil offentlighetens tillit til dommeren kunne bli svekket.

Videre er investeringer pengeplasseringer hvor siktemålet er fortjeneste, og vil følgelig være en passiv for deltakelse i næringsvirksomhet. Ved investeringer deltar en med kapital, men uten delaktighet i prosessen rundt hvordan et selskap skal drives. Investeringer skiller seg imidlertid ut med at de ikke er underlagt samme søknadsplikt som øvrig næringsvirksomhet, men kun vil være registreringspliktige. Spar Investor Norge AS er eksempel på en dommerinvestering med en stor aksjonærgruppe, hvor handel foregår gjennom meglere. Videre vil Norsk Hydro tjene som eksempel på et selskap som en dommer har registrerte investeringer i.⁹⁴

Sidegjøremål tilknyttet næringsliv vil kunne gi dommeren verdifull erfaring på områder som kan styrke arbeidet i domstolen. Slike sidegjøremål vil imidlertid også kunne bidra til at dommeren blir identifisert med virksomhetens interesser, og medføre at tilliten blir svekket. Da spørsmål tilknyttet dommeres partiskhet lett vil kunne oppstå, må dommeres innehavelse av sidegjøremål i næringsliv vurderes opp mot hensynet til dommeres tillit og uavhengighet.

⁹⁴ Sidegjøremålsregisteret (2013)

5.5 Granskingskommisjoner

For å undersøke faktiske og rettslige kompliserte forhold blir det ofte nedsatt granskingskommisjoner. Granskingskommisjonene kan deles inn i to hovedgrupper, herunder offentligoppnevnte og privatoppnevnte granskingskommisjoner. Ofte vil granskingskommisjoner ledes av dommere, da de vil tilføre både kompetanse og autoritet til granskningen. For sidegjøremål tilknyttet granskning oppstilles det søknadsplikt, jf. domstoloven § 121 c første ledd nr. 5. Bakgrunnen for søknadsplikten er at betenkelige sider ved granskninger kan komme i konflikt med tillits- og uavhengighetshensynet.

Som utgangspunkt bør det ikke gis godkjenning for deltakelse i granskninger, med mindre det foreligger et klart mandat for oppdraget.⁹⁵ Videre vil enkelte granskingsoppdrag kunne ha mandat som innebærer at utvalget som skal avklare spørsmål som ligger tett opp til typiske domstoloppgaver. I tilfeller hvor mandatet nødvendiggjør slike avklaringer fremgår det av Domstoladministrasjonens styres retningslinjer at det ikke bør gis tillatelse. Det vil være prinsipielt uheldig dersom utredninger hvor dommere har deltatt må påregnes å bli overprøvd av domstolene. Spesielt dersom granskningen skulle medføre at det blir reist straffesak mot en eller flere personer hvor det stilles strenge krav til legalitetsprinsippet og bevisvurdering.

Offentligoppnevnte granskingskommisjoner som er oppnevnt av Storting og regjering, vil alltid ha et klart mandat. Granskningene er ikke underlagt søknadsplikt med grunnlag i maktfordelingsprinsippet, og de hensyn som fremgår av oppgavens punkt 3.3.1. I tillegg ivaretar de offentligoppnevnte granskingskommisjoner offentlige interesser, samt at de ikke trekker endelige konklusjoner med hensyn til om det foreligger straffbare forhold, slik at muligheten for at saken senere kommer opp for domstolene er liten. Eksempler på granskingskommisjoner oppnevnt av Storting eller regjering er granskningen av Utvik

⁹⁵ Retningslinjer for godkjenning av sidegjøremål (2010)

Senior-ulykken, Scandinavian Star-ulykken, samt granskningen av IKT-kontrakter i Forsvaret.

Ovennevnte granskningskommisjoner er alle store granskningskommisjoner med komplekse utredningsoppgaver utsatt for stor medieeksponering. Dommerne som har deltatt i granskningene har styrket granskningene ved å bidra med sin faglige ekspertise, allsidige samfunnserfaring og autoritet. Samtidig har granskningene medført et sterkt offentlig søkelys rettet mot dommeren, som i enkelte henseende kan være vanskelig å forene med tillits- og uavhengighetshensynet.

Bakgrunnen for søknadsplikten ved sidegjøremål i granskninger som ikke er oppnevnt av Storting eller regjering, er blant annet at hensynet til dommeres uavhengighet og tillit kan bli svekket, samt på bakgrunn av domstolens arbeidskapasitet. Granskningene tar som utgangspunkt sikte på å ivareta private interesser, og muligheten for at sakene skal komme opp for domstolene er følgelig større. Privatoppnevnte granskningskommisjoner har blitt omtalt i oppgavens punkt 5.2, og som eksempler på privatoppnevnte granskningskommisjoner kan det følgelig vises til granskningene i forbindelse med Vallasaken og Rednings-selskapet. Det kan også vises til granskningen av Stiftelsen Evangeliesenteret, som er en medieeksponert granskning på lik linje med ovennevnte kommisjoner.

Basert på den sterke fokuseringen dommeren som leder kommisjonene kan bli utsatt for, kan ofte privatoppnevnte granskningskommisjoner være vanskelig å forene med dommeres uavhengighet, og kan virke uheldig inn på den alminnelige tillit til dommerne. På den annen side tilsier kompleksiteten i granskningene, at kommisjonen tilføres nettopp dommeres faglige ekspertise og autoritet. Til slutt vil arbeidsbelastningen i domstolen være relevant ved godkjenning av sidegjøremål tilknyttet både privat- og offentligoppnevnte granskningskommisjoner.

5.6 Private tvisteløsningsnemder

Det eksisterer flere forskjellige private tvisteløsende nemder i Norge. De kan enten være oppnevnt av private selskaper eller organisasjoner som skal løse tvister mellom private i klient- eller kundeforhold. I praksis er det tale om klagenemder eller reklamasjonsnemder.⁹⁶ Sidegjøremål i private tvisteløsningsnemder er underlagt søknadsplikt, jf. domstolloven § 121 c første ledd nr. 6, grunnet muligheten for overprøving av domstolene.

Enkelte nemder kan representere interne bransjeordninger, slik som forsikringsselskaperens egne nemder. De resterende nemdene er i hovedsak opprettet i samarbeid mellom vedkommende bransje og dens kunder, representert ved en forbrukerorganisasjon. Felles for disse tvisteløsende nemder er at de i en del tilfelle har dommere som medlemmer, og ofte som ledere. Dommere vil ofte bidra til å tilføre nemdene både verdifull erfaring og status. Eksempler på private tvisteløsningsnemder er Inkassoklagenemda, Klagenemda for håndverkstjenester, Finansklagenemda og Elklagenemda.

Enkelte ganger kan det imidlertid være riktig å plassere de private tvisteløsende nemdene inn under kategorier slik som privat næringsvirksomhet, interesseorganisasjoner, eller ideelle foreninger. Hvilken betegnelse nemdene har er imidlertid av liten betydning, da det avgjørende er nemdenes formål og hvordan de skal behandles ved godkjenning.

Ofte vil innehavelse av sidegjøremål i forbindelse med de ovennevnte kategoriene kunne medføre at dommeren blir inhabil, grunnet muligheten for en senere rettslig prøving av vedtakene i de ulike nemdene. I forbindelse med de uheldige sider tilknyttet dommeres inhabilitet vises det til drøftelsene foretatt i punkt 5.1.

Sett på bakgrunn av dommernes særlige kvalifikasjoner vil det samfunnsnyttige aspektet være fordelaktig ved dommeres deltakelse i tvisteløsende nemder. Det vil imidlertid være

⁹⁶ Innstillingen pkt. 10.6.8

problematisk at det foreligger en viss sannsynlighet for rettslig overprøving ved de ulike nemder.

5.7 Medlem i voldgiftsrett

Voldgift er en form for privat rettshåndhevelse, basert på avtale mellom partene i en eksisterende eller en mulig fremtidig rettstvist. Partene kan selv velge hvem som skal være dommer i voldgiftsrett, og voldgiftsavgjørelsen vil normalt ha samme virkning som en rettskraftig dom. Sidegjøremål i form av voldgift er søknadspliktige, jf. domstoloven § 121 c første ledd nr. 7. Det er hensynet til den alminnelige tilliten til domstolene, uavhengighetsrettsikkerhets og habilitetsperspektiv som begrunner søknadsplikten.

På en rekke viktige samfunnsområder skjer den rettslige konfliktløsningen i stor grad ved behandling i voldgiftsrett. Årsaken til at voldgift velges fremfor de alminnelige domstolene vil ofte være begrunnet i behovet for raske avgjørelser, reduksjon av kostnadene, samt behovet for fagkyndighet. Med å velge voldgift unngår man i tillegg de offentlige prosesser behandling i alminnelige domstoler medfører.⁹⁷

Det kan imidlertid reises spørsmål til om partenes rettsikkerhet ivaretas tilstrekkelig, da den ene parten selv velger dommerne som skal sitte i voldgiftsrett. Dommerne kan bli valgt basert på fagkyndighet innenfor tvistens område, men også på bakgrunn av partens inntrykk av dommerens politiske holdninger og lignende. Når en dommer oppnevnes av den ene parten i en voldgiftstvist, kan dette i tillegg gi inntrykk utad at dommeren fremstår som interesserepresentant for vedkommende part.⁹⁸ Da dommere skal være uavhengige og nøytrale i sin dømmende virksomhet, kan valgfriheten av dommer røkke ved uavhengighetsprinsippet.

⁹⁷ Innstillingen pkt. 10.6.14

⁹⁸ Innstillingen pkt. 10.6.14

Det vil også kunne anses som uheldig at dommere sitter i voldgiftsrett, i den forstand at voldgiftsrettene kan anses som konkurrenter til de alminnelige domstolene. På den annen side vil voldgift kunne bidra til at arbeidsbelastningen i de alminnelige domstolene blir mindre, samtidig som voldgiftsavgjørelser vil være svært verdifulle for parter som ikke ønsker avgjørelsene publiserte. Et viktig hensyn som taler for at dommere deltar i voldgiftsrett, er at bruken av dommere som voldgiftsdommere ofte vil kunne være en garanti for betryggende saksbehandling, og at de materielle rettsregler anvendes riktig. Mens voldgiftsdommere uten dommererfaring vil kunne stille svakere i henholdt til lovtolkning og saksbehandling, vil de imidlertid kunne briljere med bred erfaring som sakkyndig på konkrete områder.

Videre vil sidegjøremål i forbindelse med voldgiftsrett kunne bidra til at dommere blir inhabile ved en eventuell senere rettslig prøving i domstolen. Et annet hensyn som kan være problematisk, er den arbeidsbelastning voldgiftsoppdrag kan medføre. Av Domstoladministrasjonens styres retningslinjer fremgår det at voldgiftsoppdrag av lengre varighet enn 2-3 dager forutsettes lagt til fritid. Høyesterett og enkelte andre domstoler gir av hensyn til arbeidsbelastningen i domstolen kun tillatelse til voldgiftsoppdrag i ferier.

Et relevant hensyn som taler for dommere i voldgiftsrett er at bruken av dommere som voldgiftsdommere ofte sikrer en kvalitetsmessig saksbehandling, hvor de materielle rettsregler anvendes riktig. På den annen side vil dommeres habilitet og arbeidsbelastning være tungtveiende hensyn som taler i mot at dommere er voldgiftsdommere.

5.8 Oppdrag knyttet til læreinstitusjoner

Oppdrag knyttet til læreinstitusjoner vil hovedsakelig være oppdrag tilknyttet forelesning, sensur, foredrag, utarbeidelse av lærebøker og lignende. Slike oppdrag vil svært sjeldent være problematiske i henhold til at dommere påtar seg dem som sidegjøremål. Det samme gjelder oppdrag knyttet til vitenskapelig arbeid. Oppdrag knyttet til læreinstitusjoner er som hovedregel ikke søknadspliktige.

Søknadsplikt kreves kun hvor gjøremålet er av slik omfang at arbeidet i domstolen kan hemmes eller sinkes, jf. domstoloven § 121 c første ledd nr. 2. Forelesnings- og sensoroppdrag ved universitet og høyskole er eksempler på gjøremål som kan være søknadspliktige, men skal i så fall vurderes positivt, jf. Domstoladministrasjonens styres retningslinjer.

Oppdrag knyttet til læreinstitusjoner kan bidra til å gi dommeren samfunnsinnsikt som kan ha betydning for dommerarbeidet. Videre vil det ofte være av samfunnets interesse å nyttiggjøre seg av dommeres særlige erfaringer og posisjon. Sidegjøremål i forbindelse med slike oppdrag vil følgelig ofte være verdifull både for dommere selv, og for samfunnsinteresser.

Som eksempel på ovennevnte oppdrag kan det vises til høyesterettsjustitiarius deltakelse som medforfatter i kommentarutgaven til tvisteloven fra 2007, den nye utgaven som blir publisert sommeren 2013,⁹⁹ samt til kommentarutgaven til den tidligere gjeldende tvistemålsloven fra 1915.¹⁰⁰ Høyesterettsjustitiarius deltok også tidligere i Tvistemålsutvalget,¹⁰¹ som la frem forslaget til den nye tvisteloven.

Selv om dommere som har sidegjøremål i forbindelse med læreinstitusjoner anses som ubetinget positive, vil slike oppdrag kunne være tidskrevende. Dersom eksempelvis permisjon er nødvendig for å fullføre oppdragene, må hensynet til domstolens arbeidsbelastning kunne tillegges betydning.

Dommere har en plikt til å være samfunnsorienterte, og innehavelse av sidegjøremål knyttet til ovennevnte oppdrag vil bidra til at denne plikten innfris. Videre vil samfunnet dra stor nytte av dommeres særlige kunnskap, og taler for at dommere påtar seg sidegjøremål

⁹⁹ Sidegjøremålsregisteret (2013)

¹⁰⁰ Wikipedia.no (2013)

¹⁰¹ Utvalget hadde som mandat å foreta en bred gjennomgang av regelverket for domstolenes behandling av sivile saker

knyttet til læreoppdrag. Sidegjøremålene vil som hovedregel bli håndhevet utenfor den ordinære tiden i domstolen, og vil følgelig sjeldent gå ut over dommeres arbeid i domstolen. Hensynet til domstolens arbeidsbelastning vil imidlertid inngå i vurderingen av hvorvidt søknadspliktige sidegjøremål kan gis godkjenning.

6 Sidegjøremålenes kompleksitet og omfang

Dommeres sidegjøremål vil ofte tilføre virksomheter, organisasjoner, kommisjoner og lignende verdifull dommererfaring og autoritet, mens dommeren vil tilegne seg samfunns erfaring. Enkelte typer sidegjøremål kan imidlertid være av kompleks og omfattende art, og vil ikke alltid være forenelig med de grunnleggende hensyn og prinsipper gjør seg gjeldende for dommere. I de påfølgende avsnitt følger en redegjørelse av ulike utfordringer enkelte varianter sidegjøremål kan representere, og hvilken praksis som anvendes ved godkjenning.

6.1 Særlig om næringsvirksomhet

Domstoladministrasjonen har med begrunnelse i tillits- og uavhengighetshensynet etablert en streng praksis når det gjelder godkjenning av verv i næringsvirksomhet. Som utgangspunkt skal det ikke gis godkjenning for deltakelse i privat eller offentlig næringsvirksomhet, og godkjenning skjer således bare unntaksvis. Ved vurderingen av hvorvidt et verv skal godkjennes, vektlegges både virksomhetens karakter og omfang.¹⁰²

Retningslinjene vedtatt av Domstoladministrasjonens styre oppstiller veiledninger for godkjenning av verv i næringslivet. Godkjenning skal i utgangspunktet ikke gis for deltakelse i næringsvirksomhet i eget navn, deltakelse i styrende organer i privat og offentlig næringsvirksomhet, samt deltakelse i selskapsinterne kontrollorganer og bedriftsforsamlinger. I praksis har kun verv i familieselskaper, samt engasjementer med kulturelle eller allmentjenlige formål i næringsvirksomhet og stiftelser blitt godkjent.

¹⁰² Domstoladministrasjonens vedtak om avslag på styreverv i Thomas Angells Stiftelser (2010)

6.1.1 Privat næringsvirksomhet

Når godkjenning av sidegjøremål i næringsvirksomhet skal gis, er virksomhetens formål av stor betydning. Ved sidegjøremål med rene profittformål gis det ikke godkjenning, da de grunnleggende hensyn til dommeres tillit og uavhengighet kan bli svekket. Dommere kan gjennom sine sidegjøremål i privat næring følgelig risikere å bli identifisert med virksomhetens spesifikke interesser. Slike sidegjøremål vil også kunne være risikopreget, da konkurs, uheldige disposisjoner samt ulovligheter kan inntreffe.¹⁰³

Praktiseringen av godkjenning for sidegjøremål i familieaksjeselskap er imidlertid ikke like streng. Familieaksjeselskap foreligger dersom aksjemajoriteten innehas av familie eller noen få beslektede personer, og som derved kontrollerer selskapet. Basert på hva som skal vedtas, fremgår den nødvendige aksjeandel for at det skal foreligge et familieaksjeselskap av ulike bestemmelser i aksjeloven. I praksis bør eierandelen være på to tredjedeler, og opp til tre fjerdedeler.

I praksis blir også engasjementer i næringsvirksomhet og stiftelser godkjent, hvor formålet er allmentjenlig eller kulturelt. Det er imidlertid ikke alltid formålet bak virksomheten er i overensstemmelse med virksomhetens faktiske utøvelse. Dersom virksomhetens formål ikke samsvarer med arten av utøvelse, kan Domstoladministrasjonen nekte å godkjenne sidegjøremålet. Det kan i den forbindelse vises til Domstoladministrasjonens vedtak¹⁰⁴ hvor et styreverv i Thomas Angells Stiftelser med allmennyttige formål, ikke ble godkjent grunnet stiftelsens omfattende profittvirksomhet.

Thomas Angells Stiftelser forvalter i dag store verdier. Stiftelsen er i dag en av Midt-Norges største selskap med ansvar for skog-, utmarks- og boligeiendommer. Et av stiftel-

¹⁰³ Utredningen pkt. 9.7.8.4.

¹⁰⁴ Domstoladministrasjonens vedtak om avslag på styreverv i Thomas Angells Stiftelser (2010)

sens hovedformål er å leie ut leiligheter til pensjonister i Trondheim til rimelige leier, samt å legge til rette for et godt bomiljø. Stiftelsene er i tillegg engasjert i flere ulike virksomheter, herunder en mangeartet virksomhet i Selbu og Tydal knyttet til skog, jakt og fiske, hyttetomter til leie og utleie av hytter.¹⁰⁵

Etter Domstoladministrasjonen fattet avslagsvedtak i forbindelse med styrevervet, hadde dommeren imidlertid innehatt vervet i flere måneder uten godkjenning.¹⁰⁶ Dommeren var uenig i administrasjonens praktisering av godkjenning av verv i næringsvirksomhet, og hadde av den grunn unnlatt å søke om godkjenning.¹⁰⁷ Dommeren nektet således å forlate styrevervet, selv om avslagsvedtaket var en realitet. Da saken fikk stor medieoppslutning, kunne dommerens tilknytning til stiftelsen følgelig bidra til å svekke den alminnelige tilliten til domstolene på generelt grunnlag.

Dommere er autoritære og legitime konfliktlødere som har høy tillit hos befolkningen. Dersom dommere selv ikke følger regelverket vil dette være svært lite forenelig med det idealet de for mange vil representere, som forkjempere for likebehandling. Dersom dommere ikke etterlever regelverket, vil dette kunne være egnet til å skade både tilliten til enkeltdommere og til dommerstanden.

Habilitetsperspektiv kommer også særlig inn ved vurderingen av dommeres deltakelse i privat næringsvirksomhet, da dommere kan risikere å bli inhabile dersom virksomheten hvor dommeren har sidegjøremål blir gjenstand for senere rettslig prøving. Uheldig vil det således være at dommere i det rettsøkende publikums øye følgelig vil kunne bli assosiert med bestemte holdninger, preget av næringslivsinteresser. Dette kan særlig gjelde styre-

¹⁰⁵ Thomas Angells Stiftelsers hjemmeside (2013)

¹⁰⁶ Laugen (2010)

¹⁰⁷ Laugen (2010)

medlemmer, da de skal arbeide for virksomhetens interesser, og ikke for brede samfunnsinteresser.¹⁰⁸

Spørsmål knyttet til dommerens habilitet ble følgelig en realitet da dommeren dømte i en sak etter å ha blitt utnevnt som styreleder, hvor sakens utfall kunne få betydning for Thomas Angells Stiftelser. Stiftelsen vant saken. Det oppsto således anførsler om tilknytningsforhold mellom dommeren og stiftelsen, da tapende part i etterkant av domsavsigelsen anførte at det var åpenbart at stiftelsen hadde interesse i at utfallet av saken. Selv om Thomas Angells Stiftelser formelt ikke var part i saken, er saken illustrerende for hvor lett det kan skapes inntrykk av at dommere opptrer upartiske, og dømmer i samsvar med egne interesser.

Domstolkommisjonen uttalte i forbindelse med Utredningen at betenkeligheter tilknyttet styreverv i selskaper særlig gjør seg gjeldende, da faren for identifikasjon med virksomheten, og hva den står for er størst.¹⁰⁹ En streng praktisering ved godkjenning av sidegjøremål i privat næringsvirksomhet vil følgelig være nødvendig, da den alminnelige tillit til dommere og domstoler kan bli skadelidende ved identifikasjon.

Identifikasjon kan også foreligge dersom en part i en sak har store likhetstrekk med sidegjøremål dommeren i saken har, eller har hatt, og vil kunne være tilstrekkelig til at dommeren kan bli inhabil. Det vises i den forbindelse til en kjennelse avsagt av Høyesterett i 2012,¹¹⁰ som omhandlet en høyesterettsdommers habilitet. Høyesterettsdommeren hadde tidligere hatt verv i en kontrollkomite i et annet lignende finanskonsern som det som var part i saken, og motpartene anførte inhabilitet.

¹⁰⁸ Utredningens pkt. 9.7.8.4

¹⁰⁹ Utredningen pkt. 9.7.8.4

¹¹⁰ HR-2012-203-A

Ved vurderingen la førstvoterende stor vekt på om omstendighetene objektivt sett var egnet til å svekke tilliten til at saken ble behandlet av en inhabil dommer, og hvordan forholdet ville bli vurdert av det rettssøkende publikum. Høyesterett fant at det forelå særlige omstendigheter som tilsa at dommeren var inhabil, og hvor dommerens tidligere verv var en av de avgjørende faktorer. En enstemmig Høyesterett avsa kjennelse således om inhabilitet, jf. domstoloven § 108.

I en annen sak hvor en dommer hadde sidegjøremål tilknyttet privat næringsvirksomhet, ble heller ikke reglene om dommeres sidegjøremål overholdt. Dommeren hadde vært styreformann i AS Møre Codfish Company i over fem år uten godkjenning. Dommeren hevdet på sin side at han hadde søkt om godkjenning, selv om Domstoladministrasjonen ikke hadde registrert søknaden. Totalt tjente dommeren 450.000 kr på styrevervet han i utgangspunktet ikke skulle hatt.¹¹¹ På bakgrunn av sakens omfattende karakter fikk også den mye oppmerksomhet fra sosiale medier, og tilliten til dommeren og dommerstanden kunne risikere å bli skadelidende.

På bakgrunn av de to ovennevnte sakene om brudd på reglene om sidegjøremål, klagde Domstoladministrasjonen begge dommerne inn for Tilsynsutvalget for dommere. Tilsynsutvalget er et uavhengig organ som behandler klager på dommere, med sekretariat i Domstoladministrasjonen. Dersom Tilsynsutvalget finner klager berettiget kan de fatte disiplinærtiltak i form av kritikk eller advarsel, hvor førstnevnte er mildeste reaksjon. I tillegg kan utvalget gi generelle uttalelser om hva som omfattes av begrepet ”god dommerskikk.”

Tilsynsutvalget besluttet at dommerne i de ovennevnte sakene hadde opptrådt kritikkverdige, og fattet vedtak i begge sakene.¹¹² Dommerne fikk kritikk for å ha opptrådt i strid med god dommerskikk. Vedtaket rettet mot dommeren som var styreleder i Thomas Angells

¹¹¹ Laugen (2010)

¹¹² Tilsynsutvalget for dommeres vedtak i sak 32/11 og 39/11 (2011)

Stiftelser gjaldt i tillegg dommerens overtredelse av de plikter stillingen medførte, mens vedtaket rettet mot dommeren som var styreleder i Møre Codfish i tillegg gjaldt brudd på reglene om dommeres sidegjøremål.

I gjennomsnitt mottar Tilsynsutvalget for dommere mellom 150-200 klager på dommere per år, hvor ca. 6 av sakene ender som kritiksaker.¹¹³ Siden opprettelsen av Tilsynsutvalget har Domstoladministrasjonen tidligere kun klaget en sak inn for utvalget, med unntak av de to ovennevnte sakene.¹¹⁴ Da utvalget avsier kritikkvedtak i slik liten grad tilsier dette at terskelen for vedtak er høy, og at dommernes adferd i ovennevnte saker ble ansett som lite forenelig med god dommeradferd. Vedtakene utvalget fatter får ingen rettslig konsekvens for dommerne, men det vil alltid være uheldig for dommere å få slike vedtak rettet mot seg. Da vedtakene er offentlige,¹¹⁵ vil den generelle tillit og respekt allmenheten har til dommere kunne risikere å bli svekket.

Sidegjøremål i privat næringsvirksomhet vil for mange dommere representere ettertraktet samfunns erfaring, men vil imidlertid også kunne representere betenkeligheter som er uforenlige med grunnleggende verdier og hensyn hos dommere. Sidegjøremål i privat næring bør således unngås dersom hensynet til tillit og uavhengighet kan bli skadelidende.

6.1.2 Offentlig næringsvirksomhet

Avgjørende for om godkjenning i offentlig næringsvirksomhet gis, er om virksomheten står i konkurranseforhold i henhold til andre aktører. Dersom selskapet dommeren ønsker å ha sidegjøremål i konkurrerer med andre selskap, godkjenner ikke Domstoladministrasjonen gjøremålet. Faren for identifikasjon med selskapet vil også være av betydning ved godkjenning.

¹¹³ Domstol.no (2013)

¹¹⁴ Statistikk over Tilsynsutvalget for dommere (2012)

¹¹⁵ Vedtakene er i anonymisert form

Begrunnelsene bak den strenge praksisen ved godkjenning av sidegjøremål i offentlig næringsvirksomhet er de samme som ved privat næringsvirksomhet. Hensynet til at det kan oppstå uheldige bindinger, slik at dommere kan eksponere seg selv og domstolen for redusert tillit fra publikums side, vil således være momenter som ligger bak praksisen.

Dersom offentlig virksomhet for eksempel drives som en del av en kommune, kan sidegjøremål godkjennes dersom kommunen kunne drevet virksomheten som en av sine kommunale arbeidsoppgaver, og ikke med profittformål. Dersom virksomheten har profitt som formål, kan imidlertid den offentlige virksomheten bli for lik en privat virksomhet i utøvelsen til at godkjenning kan gis.

Domstoladministrasjonen har praktisert å godkjenne sidegjøremål i interkommunale selskaper dersom de kun tar oppdrag fra sine eiere, og ikke representerer konkurranseforhold. Prinsippet om godkjenning av verv som ikke representerer konkurranseforhold, gjelder også for offentlige stiftelser. Godkjenning av sidegjøremål i stiftelsen Trondhjems Hospital ble gitt av Domstoladministrasjonen, da stiftelsen kun tok oppdrag fra kommunen. I tillegg har stiftelsen et nært samarbeid med Trondheim kommune gjennom en driftsavtale, og kunne således vært eid av kommunen.¹¹⁶

Dersom faren for identifikasjon mellom dommeren og virksomheten blir for stor, kan imidlertid ikke Domstoladministrasjonen godkjenne vervet, selv om kommunen driver virksomheten som en av sine naturlige arbeidsoppgaver. Som eksempel på at offentlig eid virksomhet ble for lik privat virksomhet, og hvor blant annet faren for identifikasjon ble for stor, kan det vises til Domstoladministrasjonens avslagsvedtak på en dommers søknad om verv som styremedlem i Voss Energi AS.¹¹⁷

¹¹⁶ Karterud (2013)

¹¹⁷ Domstoladministrasjonen vedtak om avslag på verv som styremedlem i Voss Energi AS (2004)

Voss Energi AS er et heleid selskap av Voss kommune, som er netteier, kraftleverandør og samarbeidspartner innen fornybar energi. Voss Energi AS hadde profitt som formål, og basert på en helhetsvurdering ble virksomheten ansett av Domstoladministrasjonen for å være svært lik en privat virksomhet.

I tillegg til at virksomheten var lik en privat næringsvirksomhet, ble det ansett som problematisk at dommeren som ønsket styrevervet, også var medlem i Voss kommunestyre. Dette ville medføre at dommeren først hadde deltatt i behandlingen av årsberetning og årsregnskap i kraft av å være styremedlem i selskapet, og deretter i behandlingen som medlem av Voss kommunestyre. En slik dobbeltbehandling vil være prinsipielt uheldig, da en fullstendig ny overprøving ikke ville funnet sted.

Videre vil den generelle faren for identifikasjon med selskapet være større for et styremedlem, enn for et kommunestyremedlem som deltar i kommunestyrets behandling av årsberetning og regnskap. Selv om dommeren behandlet årsberetning og årsregnskap som medlem av Voss kommunestyre, fant Domstoladministrasjonen at det ikke kunne likestilles med det ansvar som påligger et styremedlem.

Dommere som identifiseres med selskap som utøver tilnærmet privat virksomhet med profittformål, kan være uheldig av mange årsaker. Tillits- og uavhengighetshensynet gjør seg særskilt gjeldende, da dommere kan forbindes med å ha holdninger i tråd med næringslivsinteresser. Da særlig styremedlemmer vil arbeide for virksomhetens interesser, vil uavhengigheten kunne trekkes i tvil.

På bakgrunn av virksomhetens formål, den uheldige dobbeltbehandlingen og faren for identifikasjon, avsto Domstoladministrasjonen søknaden om godkjenning av vervet som styremedlem i Voss Energi AS.

Sidegjøremål i offentlig næringsvirksomhet vil kunne bidra positivt til at offentlige organer og lignende får tilført dommeres særlige kunnskap og autoritet. Faren for tilknytningsassosiasjoner med virksomheten, uheldige overprøvinger, samt identifikasjon med virksomheten tilsier imidlertid at dommere ikke bør inneha verv som kan representere slike uheldige assosiasjonsforhold.

6.2 Store organisasjoner

For mange dommere vil det være ønskelig å inneha sidegjøremål i ulike store organisasjoner. Slike store organisasjoner vil blant annet kunne være stiftelser, granskninger og idrettsklubber av omfattende karakter. Sidegjøremål tilknyttet slike organisasjoner kan imidlertid reise komplekse problemstillinger. Enkelte av sidegjøremålene vil følgelig være søknadspliktige, mens andre kun er registreringspliktige.

Som eksempel på en stor organisasjon som vil kunne representere komplekse problemstillinger tilknyttet sidegjøremål, kan det vises til Molde Fotballklubb. Molde Fotballklubb er i utgangspunktet en tradisjonell fotballklubb, med den reservasjon at klubben er i Tippeligaen. Klubben driver i tillegg til toppfotballsatsingen, også med fotball for yngre aldersgrupper for damer og herrer.

Domstoladministrasjonen ble bedt om å ta stilling til en dommers sidegjøremål som formann i Molde Fotballklubb da klubben skulle ha gjenvalg, og samtidig hans sidegjøremål som styremedlem i Molde Fotball AS, subsidiært observatør i styret.¹¹⁸ Selv om Molde Fotballklubb er en klubb med stort omfang, og økonomisk aktivitet, vil ikke vervet i Molde Fotballklubb være søknadspliktig etter reglene i domstolloven § 121 c første ledd nr. 1-7. Dette gjelder all den stund Molde Fotballklubb er en ideell idretts organisasjon. Domstoladministrasjonen kunne følgelig ikke nekte dommeren godkjenning av verv som formann i Molde Fotballklubb.

¹¹⁸ Søknad om godkjenning av sidegjøremål i Molde Fotballklubb AS (2004)

I henhold til en toppfotballklubb slik som Molde Fotballklubb kan det imidlertid oppstå negativ fokusering knyttet til økonomiske disposisjoner. Dette vil kunne være i forbindelse med kjøp, salg og utleie av spillere, omsetting av supporterutstyr og sponsoraktiviteter. Rettighetene knyttet til de økonomiske disposisjoner var således etter avtale mellom Molde Fotballklubb og Molde Fotball AS overlatt til Molde Fotball AS.¹¹⁹ Fra offentlighetens side vil det følgelig kunne være vanskelig å skille mellom Molde Fotballklubb og Molde Fotball AS, og fare for identifikasjon mellom klubben og selskapet kunne oppstå.

Negativ fokusering knyttet til økonomiske forretningsmessige forhold vil således kunne blitt rettet mot Molde Fotballklubb, selv om Molde Fotball AS står ansvarlig for transaksjonene. Dette innebærer at all negativ fokusering vil kunne forbindes med en posisjon som i forhold til bestemmelsene om sidegjøremål ikke er søknadspliktig, men som kun krever registrering. Basert på dette vil de betenkeligheter som er knyttet til deltakelse i privat næringsvirksomhet imidlertid ikke gjøre seg gjeldende i samme grad her. Det vil imidlertid være uheldig at organisasjoner unntatt søknadsplikt forbindes med aktivitet i søknadspliktige selskaper med profittformål.

Selv om dommeren ikke kunne nektes å ta vervet som formann i Molde Fotballklubb, vil ovennevnte vise til de uheldige sidene et slikt verv kan medføre. Vervet som formann kan lett bli tatt til inntekt for klubbens forretningsmessige forhold, og vil kunne være uheldig for dommerens tillit. Vervet som observatør i styret i Molde Fotball AS fikk dommeren således godkjent. En posisjon som observatør ville sikre den forbindelse som var nødvendig mellom Molde Fotballklubb og Molde Fotball AS på formelt grunnlag. Samtidig fikk ikke dommeren samme formelle ansvar som var knyttet til det å være styremedlem.

¹¹⁹ Søknad om godkjenning av sidegjøremål i Molde Fotballklubb AS (2004)

Ovennevnte viser at det vil kunne være lett for dommere å bli assosiert med verv de innehar, og at dette kan være beskadende for dommernes tillit. Dommere bør således søke å unngå sidegjøremål hvor relasjoner knyttet til organisasjoner kan forekomme.

Videre vil granskningen av Stiftelsen Evangeliesenteret være eksempel på en annen stor organisasjon hvor sidegjøremål kan være problematisk. Domstoladministrasjonen tok i 2007 standpunkt til om en dommer kunne ha verv knyttet til granskning av stiftelsen Evangeliesenteret. Stiftelsen driver en omfattende virksomhet blant annen innenfor rusomsorg, media og utdanning, og har en betydelig omsetning.

Etter Domstoladministrasjonens oppfatning vil deltagelse i en granskningskommisjon slik som Evangeliesenteret, også være ”verv” i næringsvirksomhet i domstollovens forstand. Vervets karakter og omfang talte således klart mot å gi godkjenning.¹²⁰

Videre vil dommerdeltakelse i forbindelse med store organisasjoner kunne være uheldig ved at dommeren kan forbindes med negative sider som oppstår i tilknytning til organisasjonene. Som eksempel kan det vises til granskninger hvor dommerne som deltar i kommisjonen eksponeres for negativt søkelys, og hvor fokuset på dommeren er stort. Dommeren vil gjennom sitt sidegjøremål lett kunne assosieres med granskningskommisjonens uheldige sider. Da granskninger spesielt vil være utsatt for gjenopptakelse, vil assosiasjonsforholdet mellom granskningen og dommeren kunne vedvare i en årrekke. Basert på ovennevnte faktorer vil det ofte kunne være vanskelig å holde oversikt over store organisasjoners omfang og følger, som vil kunne få uheldige konsekvenser for dommeren.

Da omfanget av Evangeliesenterets virksomhet var stort, kunne offentligheten få inntrykk av at dommeren brukte mye tid på annet enn arbeidet i domstolen. Tilliten til domstolen

¹²⁰ Domstoladministrasjonens vedtak om avslag på verv ved granskning av Stiftelsen Evangeliesenteret (2007)

kunne således svekkes. I tillegg vil enkelte mene at dommere ikke burde tjene noe utenom dommerlønnen fra egen domstol.¹²¹ Sistnevnte vil ikke angå hensynet til økonomisk uavhengighet, men fremgår mer som en prinsippsak.

Dommere har tradisjonelt vært aktive deltakere i ulike granskingskommisjoner, og vil av samfunnsmessige hensyn ofte være ønskelig. Domstoladministrasjonen valgte imidlertid ikke å gi dette hensynet særlig vekt da det var tale om en privat granskning. Annerledes kunne vurderingen blitt dersom det hadde vært tale om tradisjonelle offentlig oppnevnte kommisjoner. Både mandat og oppdragets innhold, samt forholdet til oppdragsgiver vil lett komme i en annen stilling i de private granskningene.¹²² Basert på en helhetsvurdering la Domstoladministrasjonen til grunn at vervet ikke kunne godkjennes.

Sidegjøremål i forbindelse med store organisasjoner kan bidra til at dommere blir samfunnsorienterte, og vil kunne være positivt ved dommerutøvelsen. Gjøremål i store organisasjoner kan imidlertid reise flere komplekse problemstillinger som kan rokke ved hensynet til dommeres uavhengighet og tillit, og tilsier følgelig en streng vurdering før godkjenning gis.

6.3 Særlig om granskingskommisjoner

Granskingskommisjoner nedsettes for å undersøke forhold som ikke bare er kompliserte, faktisk og/eller rettslig, men som i enkelte tilfelle også er politisk omstridte.¹²³ Grunnet de kompliserte forhold som skal granskes, vil det enkelte ganger være lovbestemt at personer med dommerkvalifikasjoner skal oppnevnes som medlemmer av granskingskommisjoner.

¹²¹ Aschehoug (2005)

¹²² Domstoladministrasjonens vedtak om avslag på verv ved granskning av Stiftelsen Evangeliesenteret (2007)

¹²³ Utredningen pkt. 9.7.8.3

Den sterke fokuseringen på dommeren som kan oppstå i forbindelse med granskning, kan imidlertid være vanskelig å forene med dommernes uavhengighet og virke uheldig inn på den alminnelige tillit til dommerne.¹²⁴

6.3.1 Privatoppnevnte granskingskommisjoner

Dommere vil ofte bidra til et styrket granskingsutvalg, da de forhold som skal utredes ofte nødvendiggjør faglig ekspertise og autoritet. Sidegjøremål tilknyttet privatoppnevnte granskingskommisjoner kan imidlertid være uheldig dersom dommeren får mye offentlig oppmerksomhet rettet mot seg, slik at det kan skapes uheldige assosiasjoner til dommeren og granskningens resultat. Granskingsutvalg vil også ofte være arbeidsbelastende, og vil kunne gå ut over dommerens fritid som skal benyttes til hvile og restitusjon.

I 2005 søkte en dommer Domstoladministrasjonen om godkjenning av verv som leder av Granskingsutvalget som sto bak Det Norske Redningsselskap, iverksatt av foreningens kontrollorgan – Landsrådet. Det Norske Redningsselskap er en humanitær, frivillig medlemsforening, som i årevis hadde hatt driftsmessige problemer. Granskningen omhandlet følgelig de driftsmessige forholdene, herunder særlig de økonomiske forhold.

Domstoladministrasjonen godkjente imidlertid ikke vervet, grunnet blant annet betenkeligheter knyttet til bruk av dommere i private granskingsutvalg. Etter en anmodning om å vurdere saken på nytt, foretok imidlertid administrasjonen en ny vurdering av dommerens søknad om godkjenning. Av de forhold som ble tatt opp i anmodningen om fornyet vurdering, var det i hovedsak opplysninger knyttet til utvalgets mandat som medførte vesentlige nye momenter inn i saken.

Da Redningsselskapet hadde nydt tillit og anseelse blant store deler av befolkningen, og gjennom sin virksomhet hadde ivaretatt oppgaver som etter mange burde vært et offentlig

¹²⁴ Innstillingen pkt. 10.6.7

anliggende, mente administrasjonen at dette burde tillegges vekt.¹²⁵ Basert på ovennevnte faktorer vurderte Domstoladministrasjonen omstendighetene dit hen at dommeren kunne få godkjennelse til vervet.

Helt siden Landsrådet bemyndiget granskning av forholdene i foreningen var det et mål at granskningen skulle være ekstern og uavhengig. Den interne granskningen av Redningsselskapet ble avsluttet med en rapport som ble levert våren 2006. Kritikken av granskningen tiltok imidlertid allerede før rapporten ble fremlagt. Flere var særdeles misfornøyde med måten dommeren hadde håndtert ledervervet på, og at granskningen verken hadde vært uavhengig eller upartisk.¹²⁶

En uavhengig og upartisk granskning er særdeles viktig for at dommeren, utvalget og granskningen skal bevare den nødvendige tillit og troverdighet. Dommere som leder en granskningskommisjon må opptre nøytralt i alle henseender, da det vil være svært ødeleggende for dommerens alminnelige tillit dersom granskningsarbeidet fremstår som partisk.

Anførslene gikk ut på at dommeren som ledet Granskningsutvalget aktivt hadde utvist engasjement på vegne av en fraksjon ledet av Landsrådets leder, og at dette hadde fått betydning for hans troverdighet i relasjon til granskningen.¹²⁷ Da granskningskommisjoners formål er å utrede saker på objektiv og nyansert måte, vil slike anførsler bidra til å svekke tilliten til dommeren og granskningsrapporten som sådan.

Dommeren som ledet Granskningskommisjonen avviste påstandene om at Landsrådet fattet beslutninger i henhold til granskningsarbeidet. Påstandene kunne imidlertid bidra til at Granskningsutvalgets tillit ble vesentlig svekket, likeså dommerens. Tilliten ble ytterligere svekket da det ble kjent at dommeren hadde nektet for å ha møtt Landsrådets formann før

¹²⁵ Domstoladministrasjonens vedtak om fornyet vurdering (2006)

¹²⁶ Brev om godkjenning av sidegjøremål i Redningsselskapet (2006)

¹²⁷ Brev om granskningen av Redningsselskapets uavhengighet II (2006)

granskningsoppdraget tiltok. Det viste seg imidlertid at dommeren hadde ledet en voldgiftssak hvor formannen var part, kun et år før granskningen var planlagt.¹²⁸

Opptreden som nevnt ovenfor vil være uforenlig med oppdraget som uavhengig leder av en granskningskommisjon. Da dommere risikerer å bli utsatt for stor offentlig eksponering i media ved slike sidegjøremål, kan dommere også å miste troverdighet i forbindelse dommerfunksjonen. Dommere med svekket tillit innehar således ikke den nødvendige autoritet som dommerstillinger skal representere.

Dommerdeltakelse i granskningsutvalg skal som utgangspunkt bidra til å styrke tilliten til dommerne, og skape ro i en turbulent situasjon. Da dommere kan opptre på en måte som kan bidra til å svekke sin egen, og dommerstandens tillit, vil imidlertid en streng praktisering ved godkjenning av verv i privatoppnevnte granskingskommisjoner for dommere være nødvendig.

6.3.2 Offentligoppnevnte granskningskommisjoner

Offentligoppnevnte granskningskommisjoner vil ofte ta sikte på å klarlegge forhold som kan ha skadet, eller er i strid med vesentlige offentlige interesser. Da denne type kommisjoner ofte oppnevnes av Regjeringen eller Stortinget, vil dommere ved slike oppnevnelser ikke være underlagt søknadsplikt. Granskningskommisjoner oppnevnt av departement, fylke eller kommune vil imidlertid være underlagt søknadsplikt.

Dommeres deltakelse i granskningskommisjoner oppnevnt av Storting eller regjering vil imidlertid kunne være problematiske selv om godkjenning ikke kreves. Det vil følgelig være prinsipielt uheldig både for domstolene og tilliten til dommere dersom en domstol skulle overprøve en kommisjons vurdering på et senere tidspunkt. Spesielt vil det uheldige være fremtredende dersom domstolen skulle gjøre en annen vurdering enn kommisjonen.

¹²⁸ Brev om granskningen av Redningsselskapets uavhengighet I (2006)

Videre vil dommere i offentligoppnevnte granskningskommisjoner på lik linje med dommere i privatoppnevnte kommisjoner ofte få offentlig søkelys rettet mot seg. Da lederen blir forbundet med sidegjøremålet i slik stor grad, vil dette ofte kunne være vanskelig å forene med dommerens uavhengighet. Det vil følgelig kunne fremstå som at dommerens holdninger i henhold til granskningen også realiseres ved dommerens utøvende virksomhet. Slike antakelser, eller underbeviste formeninger vil kunne bidra til å svekke den alminnelige tillit til dommerne.

Granskningskommisjonenes arbeidsbelastning vil også kunne være problematisk i henhold til dommerdeltakelse. Selv om det ikke kan påvises noen generell sammenheng mellom antall verv per dommer og lang saksbehandlingstid, jf. drøftelsene i oppgavens punkt 5.2.1, kan tilliten til dommeren utad bli skadelidende.

Ovennevnte viser at sidegjøremål hos dommere i forbindelse med offentligoppnevnte granskningskommisjoner også vil kunne reise komplekse problemstillinger, selv om godkjenning ikke alltid er pålagt. Dommere henvises følgelig i enda større grad til å opptre i samsvar med de etiske prinsipper om god dommerskikk, slik at tilliten til dommerstanden i størst mulig grad ivaretas.

7 Avslutning

7.1 Sammendrag og konklusjon

Gjennomgående vil innehavelse av sidegjøremål kunne bidra til at dommere tilegner seg nyttig samfunns erfaring, og medfører således ofte at dommere er bedre skikket for ulike oppgaver i embetets medfør. Likeså vil de engasjementer, organisasjoner, foredrag og lignende dommeren deltar i, ofte bli styrket ved at dommeren tilfører dens særlige kompetanse og autoritet.

Behovet for dommere som deltar aktivt i samfunnslivet er verdifullt både for dommerne og befolkningen, og er i tråd med flere av de borgerlige rettighetene dommerne har. Avhandlingen belyser imidlertid flere komplekse problemstillinger forårsaket av dommeres adgang til å inneha sidegjøremål, som ofte vil kunne komme i konflikt med hensynene til dommeres tillit og uavhengighet. Da dommere er avhengige av samfunnets tillit og respekt for å kunne fungere etter sin hensikt, vil ivaretagelse av hensynene være av stor betydning.

Hensynet til borgernes rettsikkerhet inngår også i debatten om hvorvidt dommere i de alminnelige domstolene bør ha sidegjøremål. I tillegg til at rettsikkerhet skal sikres gjennom dommeres avgjørelser, vil rettsikkerheten også sikres gjennom dommeres normer og verdier. Dommere har i kraft av dommerfunksjonen kompetanse til å håndheve og skape normer, av både sosial og moralsk karakter. I løpet av årene som regelverket for dommeres sidegjøremål har eksistert, har det oppstått flere normer i forbindelse med habilitet og tillit. Normene har fungert parallelt med regelverket for dommeres sidegjøremål, og regelverket synes således i stor grad å ha fått sin tilsiktede virkning.

Godkjennings- og registreringsordningene som fremgår av lovverket har vist seg å bidra til at bestemmelsenes formål ivaretas. Formålene som hovedsakelig er å verne om de grunnleggende hensyn, åpenhet rundt gjøremålene, samt en upåvirket saksbehandling, har vist seg å blitt etterlevd i stor grad. For å verne om ovennevnte hensyn vil det være av stor betydning at det ved godkjenning tas utgangspunkt i retningslinjene gitt av Domstoladministrasjonens styre. Således vil det være viktig at dommeren følger de etiske prinsipper for god dommeradferd ved innehavelse av sidegjøremål.

Da bestemmelsene om sidegjøremål er skjønnsmessige, nødvendiggjøres en konkret vurdering ved godkjenning av sidegjøremål i hver enkelt sak, basert på sidegjøremålets karakter, kompleksitet og omfang. De skjønnsmessige bestemmelsene bidrar imidlertid til et dynamisk og velfungerende lovverk, og har medført at dommere har inntatt et mer bevisst forhold til innehavelse av sidegjøremål.

Innehavelse av sidegjøremål gitt i samsvar med lovreglene og retningslinjene vil som utgangspunkt bidra til at komplekse sider knyttet enkelte typer sidegjøremål unngås. Ved at dommere håndhever de etiske prinsippene for god dommeradferd ivaretas således tilliten til dommerne. Da sidegjøremål i tillegg ofte vil være viktige verdifulle kilder til kunnskap både for dommere og samfunnet, som er i tråd med dommernes borgerlige rettigheter, tilsier dette at dommers adgang til å ha sidegjøremål ikke bør begrenses. Dommere i de alminnelige domstolene i Norge bør således kunne ha sidegjøremål i samsvar med gjeldende regelverk.

8 Litteraturliste

8.1 Lov- og regelverk

- 1814 Kongeriget Norges Grundlov, given i Rigsforsamlingen paa Eidsvold den 17de Mai 1814 (Grunnloven)
- 1915 Lov om domstolene (domstolloven) av 13. august nr. 5
- 1967 Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven) av 10. februar
- 2001 Lov om endringer i domstolloven m. m av 15. juni nr. 62
- 2010 Lov om endringer i domstolloven av 15. januar nr. 2
- 2002 Forskrift om dommeres sidegjøremål av 18. oktober nr. 1133
-
- 1787 United States Constitution. Last amendment May 7 1992, United States Constitution [USA]
- 1950 Europarådets konvensjon om beskyttelse av menneskerettighetene og de grunnleggende friheter (EMK) av 4. november [Roma]
- 1973 Code of Conduct for United States Judges. Last substantive revision June 30, 2009 Code of Conduct [USA]
- 1985 FN- erklæringen om “Basic Principles on the Independence of the Judiciary”, [Milano]
- 1998 Lov om domstolene. Efterfølgende regler nr. 463 av 20. juni 2002 om underrets- og høyesteretsdommeres ekstraslekæftigelse og deres andel i selskaber og erhvervsvirksomheder. Lov om domstolene [Island]
- 2005 Retsplejeloven. Lovbekendtgørelse nr. 910 af 27. september 1992, som ændret senest ved § 12 i lov nr. 434 af 8. maj 2006. Retsplejeloven [Danmark]

8.2 Forarbeider

Innst. S nr. 118 (1982- 83) Om herreds- og byrettenes organisasjon m. m

NOU 1999:19 Domstolene i samfunnet

Ot. prp. nr. 44 (2000-2001) Om lov om endringer i domstolloven m. m

8.3 Domsregister

LF 2009-17047 – Dom avsagt av Frostating lagmannsrett

HR-2012-203-A – Kjennelse avsagt av Høyesterett

8.4 Reglement, vedtak og lignende

Domstoladministrasjonens styres retningslinjer for godkjenning av dommeres sidegjøremål vedtatt 5. mars 2003

Søknad om godkjenning av sidegjøremål i Molde Fotballklubb AS av 15. januar 2004

Domstoladministrasjonens styres vedtak om delegering av myndighet til å godkjenne sidegjøremål til domstolledere av 3. februar 2003

Domstoladministrasjonens styres vedtak om delegering av myndighet til å godkjenne næringsvirksomhet til Høyesterettsjustitiarius av 5. mars 2003

Domstoladministrasjonen vedtak om avslag på verv som styremedlem i Voss Energi AS av 21. juni 2004

Domstoladministrasjonens vedtak om fornyet vurdering av 27. januar 2006

Domstoladministrasjonens vedtak om avslag på verv ved granskning av Stiftelsen Evangeliesenteret av 13. april 2007

Domstoladministrasjonens vedtak om avslag på styreverv i Thomas Angells Stiftelser av 1. november 2010

Tilsynsutvalget for dommeres vedtak i sak 32/11 av 15. juni 2011

Tilsynsutvalget for dommeres vedtak i sak 39/11 av 15. juni 2011

Høringsnotat fra Domstoladministrasjonen, *Forslag til endring av domstoloven § 121c*. 26. oktober 2007

Brev om granskningen av Redningsselskapets uavhengighet I av 21. februar 2006

Brev om granskningen av Redningsselskapets uavhengighet II av 28. februar 2006

Brev til Domstoladministrasjonen om godkjenning av sidegjøremål i Redningsselskapet av 28. februar 2006

Brev til Domstoladministrasjonen om praksis vedrørende sidegjøremål av 7. mai 2007

Etiske prinsipper for dommeratferd av oktober 2010

Domstoladministrasjonen. Domstolene i Norge, årsoversikt 2000-2004

Domstoladministrasjonen. Domstolene i Norge, årsmeldinger 2005-2012

8.5 Litteratur

Stuevold Larsen, Birger. *Presentasjon av rettsvitenskapelige arbeider på norsk*. 2. utg. Oslo, 1991

Eckhoff, Torstein og Helgesen, Jan E. *Rettskildelære*. 5. utg. Oslo, 2000

Jusleksikon. Jon Gisle ... [et al.]. 3. utg. Drammen, 2007

Arnstad, Iwar. *Rekordstor tillit til domstolene*. Domstoladministrasjonen, 2010. Rett på sak nr. 4

Bergesen, Finn jr. *Den femte statsmakt*, 2005

<http://www.dagbladet.no/kultur/2005/07/05/436538.html>

[15. februar 2013]

Aschehoug, Marit. *Nei til makspris*, 2005

<http://web.retriever-info.com/services/archive.html>

[19. februar 2013]

Strømmen, Karl-R. *Angriper dommeres deltakelse i sidegjøremål*. 2007

<http://web.retriever-info.com/services/archive.html>

[22. februar 2013]

Strømmen, Karl-R. *Angriper sjefen*, 2007
<http://web.retriever-info.com/services/archive.html>
[22. februar 2013]

Laugen, Stig Tore. *Lagdommer bryter reglene*. I: Dagens Næringsliv, 7. oktober 2010.

Laugen, Stig Tore. *Dømte i egen skog*. I: Dagens Næringsliv, 8. oktober 2010.

Laugen, Stig Tore. *Lagdommer må gå av som styreleder*. I: Dagens Næringsliv, 17. november, 2010.

Laugen, Stig Tore. *Trosser arbeidsgiver*. I: Dagens Næringsliv, 18. november, 2010.

Evensen, Ine. *Domstollederen – spesielt om uavhengighet og embetsvern*. Domstoladministrasjonen, 2011. Domstoladministrasjonens rapportserie Nr. 1/2011

http://www.domstol.no/upload/Internett_fillister/Da/Publikasjoner/Rapporter/DAs%20rapportserie%201%20-%202011%20Domstollederen.pdf
[Sisert 7. februar 2013]

Bøhn, Anders. *Kommentarer til domstolloven*. I: Gyldendal rettsdata

<http://abo.retsdata.no/browse.aspx?sDest=gL19150813z2D5z2EK6A>
[Sisert 28. februar 2013]

Domstoladministrasjonen. *Delrapporter i LOK-prosjektet (ledelse – organisering – kompetanse)* (LOK-rapporten)

http://www.domstol.no/upload/Internett_fillister/Da/Publikasjoner/Rapporter/Delrapporter%20LOK-prosjekt%20PDF.pdf
[Sisert 3. mars 2013]

8.6 Hjemmesider

Domstoladministrasjonens hjemmeside	http://domstoladministrasjonen.no/ [Sisert 4. januar 2013]
-------------------------------------	--

Retrievers hjemmeside	http://retriever.no/ [Sisert 3. februar 2013]
-----------------------	---

Wikipedias hjemmeside	http://wikipedia.no/ [Sisert 17. februar 2013]
-----------------------	--

Dagens Næringslivs hjemmeside	http://www.dn.no/ [Sisert 18. februar 2013]
-------------------------------	--

Dagbladets hjemmeside

<http://www.dagbladet.no/>
[Sisert 24. februar 2013]

8.7 Personlige meddelelser

Holm, Håvard	Rettsikkerhetskonferansen 2012	13. september 2012
Bergby, Gunnar	E-post	27. februar 2013
EMK	Telefon	4. mars 2013
Karterud, Terje	Samtale	12. og 21. april 2013